

KATH. ISKOLAI LAP.

OKTATÁS-ÉS

NEVELÉSTANI FOLYÓIRAT.

BUDAPESTEN,

6.

FEBRUÁR 13. 1849.

Megjelenik e' lap hetenkint egyszer, másfél iven. Előfizethetni rá, postán járátva 3 frt-, helyben 2 frt- 30 kr-ával, minden postahivatalnál, 's Pesten a' 'Religio és Nevelés' szerkesztőségénél, (Üllői ut. 822. sz.) és Hartleben K. A. könyvkereskedésében, a' váci utczában.

Tartalom: Olvasástanítási módok. (Vége.) — Falusi iskolák. Sebestény Vendel. — Elmékedések az ünnep- és vasárnapi evangéliumok fölött. — Az eper. — Tan- és nevelésügyi tudósítások.

Olvasástanítási módok.

(Vége.)

Ha már most áttekintő pillanatot vetünk mindazon olvasástanítási módokra, melyek magukat részint ös időtöli szokottság, részint használhatóság, vagy csupán föltalálók' divatszerű híressége által, koronkint nevezetesekké tették: úgy azokat a' szászországi 'iskolai lap'-pal mi is helyesen sorozhatjuk két főosztályba, a' mint tudnillik vagy az emlékezőtehetséget veszik a' tanuló' részéről leginkább igénybe, vagy pedig annak önmunkásságát igyekeznek fölébresztetni. Az első rendűek' ajánlói egyenesen azon régi, de egyoldalú elvből indulnak ki, miszerint a' gyermeket a' gyakorlati készségekre is úgy, valamint ismeretekre, csupán csak az emlékezetbe verés által taníthatni; míg mások e' végre leginkább a' növendék' önmunkásságát, tehát valamennyi tehetségek' öszhangzó tevékenységét hiszik, és bölesen, fordítandónak. Hogy az utóbbi elv a' józan neveléstannak fő-, és eredményekben egyik legdusabb elve, ma már egy értelmes tanító sem fogja kétségbe vonni: de azért a' részrehajlatlan bíráló az előbbi osztályhoz tartozó módszerek' ismeretét is birni törekszik; hogy az azokban rejlő jót, és annyi századok' tapasztalása által megerősített gyakorlatit, eltanulva, ezt az újabb elmélet' nyomán annál nagyobb haszonnal léptesse életbe; lehet, hogy ugyanazt, de más-kép, könnyebb- és természetsszerűbben.

I. A' csupán emlékezetre alapított módszerek:

1) a' betűzési, 2) a' szótagolási és 3) úgy nevezett verbalis módok. A' betűzési, vagyis 'nominalis' olvasástanítási módszerben, a' kezdet az egyes betűk' neveinek betanításával tételik, 's úgy történik azután átmenet a' szótagolás- és olvasásra. Itt tehát nem különböztetik meg a' hangot a' betű nevével; mi nem csak nehezíti a' tanulást, hanem

ELSŐ FÉLÉV.

a' gyermek' fogalmait egészen is összezavarja; 's okáválesz azon (a' magánoktatásban csak elhárítható, de a' nyilvános iskolákban, hol a' tanítónak egyszerre 40—50, vagy több kisedre kellene figyelmeztetni, legyőzhetetlen) egyhanguság- és mechanizmusnak, mellynél fogva egy község' ifjuságának olvasásrai megtanítása évekre kerül, a' nélkül, hogy az eredményt a' több évi iskoláztatás' befejezésekor is, igen fényesnek, vagy csak kielégítőnek is mondhatnók. Mivel, mint tudjuk, egyes betűk' neve egészen különbözik azok' hangjától, 's így a' gyermeket épen nem képesek a' tulajdonképeni jelentésre emlékeztetni, habár mindnyáját könyv nélkül megtanulta is. A' betűknek bizonyos sorban elmondani tudása mit sem használván arra, hogy csak két betűből álló szótagot is kimondani tudjon a' gyermek: világos, hogy az illy betanítással csupán az idő pazaroltatik, és emlékezte fárasztatik a' tanulónak; a' helyett, hogy minden egyes betű gyakorlatilag fölhasználtatnék a' már szerzett ismeretek' szilárdítása- és szélesbitésére. Idejéről az egyszer meghatározott, és könyv nélkül tudott betűrendnek táblán és kézikönyvekben, örök mindig azon-egy módni, stereotyp ismétlése; mi a' gyermeket, localis emlékezetének segítségével odaviszi, hogy végre szemét is alig vetve a' már tudott helyen lévő betűk-, szótagok- és mondatokra, szája szemét, 's a' sorokra mutató ujját megelőzi 's ugyanazért olvasó-, imádságos-, és más könyveiből csak azt tudja kiolvasni, mit könyv nélkül tud; egyebet pedig, és más könyvekből — semmit, vagy csak botrányos, és szükségkép érthetlenséget szülő akadozással. Azonban ezen, annyi hiányokkal összekötött tanítási mód azért most is legszélesebben el van terjedve; mert a' kik így tanultak, természetesen, tanítani is, többnyire csak így tudnak. De nem hiányoztak az e' nehézségeket mellőzni törekvők is, különösen Németországban,

mint kik anyanyelvöket illetöleg, a' sok ch, ek, sch, ph 'stb. betük' kimondásának betanításában sokkal nagyobb akadályokkal küszködtek, mint minöket a' magyar olvasásban tapasztalhatni. Az összetett betüket saját hangjoknál fogva nevezék el; 's Basedow és mások, a' hosszadalmas betüzés' könnyítésére, a' több szótagból álló szóknál, az előbbi szótagok' ismétlését el kezdék hagyni; az egyes betük' megjegyzésének elősegítéseül, a' kezdő betükhez megfelelő képek gondoltattak ki; a' betüknek egy sorbani betanítása és fölmondása, mint haszontalan idővesztegetés abbahagyatott, 'stb.; míg végre a' második, vagyis szótagolási mód is életbe lépett.

Ezt 1700-ban Zeidler Gottfried ajánlá legelöször, javított abc-és könyvében. Módszere abban áll, hogy a' gyermekekkel, miután a' betüket ismerik, egész szótagokat egyszerre mondat ki: épen olly természetes- és könnyűnek tartván bizonyosan, az egész szótagot is egy hang gyanánt kimondani, mint az sch hármassal betűt egyetlen s-nek olvasni. — 'S valóban, ha a' gyermek' szeme a' kettős, hármassal betűket megszokhatja egy betűnek nézni, 's alkotórészeinek külön elmondása nélkül egyszerre kimondani: nem látni okát, miért ne lehetne az egész szótagoknak illetően fölfogására is szoktatni; föltéve, hogy a' szótagokat a' tanító tanítványainak kellöleg előmondja. E' módszer' természetes voltának bebizonyítására, még a' kockára is hivatkoztak, mint mellynek számait a' játsszók szinte már külalakjoknál fogva, 's a' nélkül, hogy a' pontokat egyenkint megszámlálniok kellene, tüstént, az első pillanatra eltalálják. *) E' módszer egy lépés volt csak a' Jacotot-féle újabb olvasástanítási módra, mellynek lényegét, annak tulajdonképeni föltalálója, Gedicke Fridrik (a' berlini gymnasium igazgatója) abban helyezé, hogy mit Zeidler egyes szótagokkal tett, azt ő az egész szavakra alkalmaztatta. Így támadt az úgy nevezett

Verbalis módszer, mellyben a' tanulókat a' betüzés' fárasztó munkájától megmentendö, egész szöveget előmond a' tanító, — 's utánaot a' gyermekek által: a' már betanult szöveget később alkotórészeire, egyes betűkre elemezvén; melly czélból, bizonyos sorozatban, a' tanulókat' figyelmének lekötésére, az egyes betűket veres festékkel nyomtatva tüntetik ki a' példakul használt szavakban. E' mód-

*) Pestalozzi az olvasástanításban mi újat sem hozza létre; az ő módszere nem egyéb, mint szótagolás, mellyt csak fokozatos előhaladás által igyekezett, (csak hogy a' mechanizmusnak épen semmi orvoslásával) folytonosabbá tenni. A' szótagolási módszert Aspach, a' magánoktatásra nézve, mellyhez jobban is illik, igen gyakorlativá tette.

szer, Jacotot, löweni tanító által tökéletesítve, körünkben nagy hirre kapott: miután szerinte az olvasást illy módon még ollyan is taníthatja, ki rosszul, vagy épen nem tud olvasni (!); csak az olvasási példákat könyv nélkül előmondani, 's az egyes szöveget egymástól megkülönböztetni tudja. Például, a' Miatyánk-ot írás- vagy nyomtatásban látó, de tegyük föl, olvasni nem tudó atya is fölhívhatja fiát az egyes szavak: 'Mi, atyánk, ki, vagy' 'stb. utánmondására, 's azoknak ugyanazon sorban, az írásban is kimutatására, és utánrajzolására; mit ha (természetesen nem kis fáradsággal) több ízben megtett, figyelmeztetheti az első szöveget: mi, egy, ennek pedig: atyánk, két szótagból állására; figyelmeztetheti ezen szöveget alkotórészeire, meny nyiben a' hallás' organumára hatnak; nevezetesen, hogy a' 'mi' két külön hangból, az 'atyánk' ötből áll, 's hogy mellyek eme' hangok; figyelmeztetheti, hogy e' szöveget: 'mennyeiben', véghangja en, szintollyan, mint a' 'legyen'-é, következőleg az en hangot en betűvel jelelik: (mint ez a' 'mennyeiben', 'szenteltek' 'stb. is előfordul; 's így végre a' fiu meg fogja mutatni, hogy hol van az írásban e' szó: 'országod', hol ez: 'akarod', 's azok' alkotórészeit egyenkint elemezve, az egész (?) alphabet ismeretébe eljuthat; az illető hangok' jeleit fölismerheti (?), azaz: megtanulhat olvasni. Mindezt csak azért mondtuk el így és itt, hogy ne tartsuk merő esztelenségnek Jacotot' paradox állítását; de nem azért, mintha az egészet, illy alakban, utánaotandó 's gyakorlatilag is alkalmazható jó módnak tartanók. Egyedül a' lehetőség' kimutatása volt a' czél, 's az azon meggyöződésre jutás' könnyítése, miszerint egyes tanítók, illy módon (föleg olly nyelveken, mellyekben az írás szerfölött különbözik a' kimondástól) rövid idő alatt valóban csudálkozásra méltó eredményt mutathatnak elő; 's hogy nem épen ok nélkül tarták sokan e' módszert az elemiskolákra nézve, Francia- 's Angolországban, ha nem is egyedül és kizárólag jónak, de legalkalmasabbnak. Dr. Fibel és Seltzsam Boroszlóban, e' módszert a' német nyelv- és olvasástanításra is igyekeztek alkalmaztatni. Nálunk alig ha fog számos pártolókra találni.

II. A' tanulókat' ön munkásságára alapított olvasási módszerek mindannyian az ugynevezett hangoztatásra vihetők vissza, mint ki is abból indulnak. Lényegét már előadtuk; itt egyedül azt jegyezvén meg, hogy mi magát a' dolgot illeti, az nem épen új. Niemeyer írja, hogy a' betüzést már Ikelsamer Bálint elvetette, mint hiányos és alkalmazhatlan módszert. 'S ez már 1534-ben történt! Azóta sokan javítottak rajta, legtöbbet Dr. Stephani, annak újra föllevevitője, módosítója, terjesztője; kiről ez olvasástanítási mód azután el is

neveztetett. Alapul azon elv szolgál neki, hogy az olvasni tudás, a minden betűnek saját hang' ismeretében áll; következőleg ezt kell mindenk előtt és lehető legtisztábban, a tanítvánnyal megtanultatni. De e' materialis elvvel még egy másikat, formalist is köt össze, a' nevelőre nézve még fontosabbat, hogy tudnilik: az olvasás csak eszközül tekintendő a' gyermek' értelmi tehetségeinek kifejtésére, még pedig olly eszközül, melly a' tanítvány' önmunkásságát a' legcélrányosabban fölébressze. Nem a' szóttagok, szavak, egyes mondatok' utánmondásával tanítatik e' szerint a' gyermek, hanem utmutatást nyer azoknak önerejéből kimondására. Nem csupa viszhangja lesz a' tanítónak, hanem értelmes követője a' fokokinti kifejlődés' útján. E' módszer az olvasás-tanulás' tetemes könnyebbitésén kívül, azon érdemmel is bír, hogy a' hangok' pontos elkülönözése, és a' szók' elemeinek megismertetése által, a' helyes-írást biztosan, és kis fáradsággal taníthatóvá teszi; mint ezt a' tapasztalás is bizonyítja.

Graser' (utána Scholz, Nabholz', 'stb) írás-olvasási módszere csak annyiban különbözik Stephaniétól, hogy Graser **) az olvasástaniással az írást is azonnal összeköti; vagyis inkább csak az írást kívánja taníttatni, mellyel az olvasás azután együttjárjon: az írásnak gyakorlatok általi külön tárgyalását akkorra hagyván, mikor a' gyermek a' nyomtatott betűk' olvasásához kezd. Az e' módszert követők szinte a' szók' hangoztatási elemzésével kezdik a' tanítást; de a' hangoknak megfelelő betűket azonnal leírják, 's azok' összerakásában gyakorolják a' gyermekeket: erre részint különös, a' latin betűkéhez hasonlító elemi alakokat, részint a' szokott latin, vagy német betűket használván. Graser az elsőt teszi, 's a' mennyiben egy illy elemi, egyszerű betűalakokból könnyebben magyarázhatók ki a' különféle, nagy és kis, latin és német 'stb. betűformák, helyesen.

A' Denzel, Krug', (a' zittai polgári iskolának volt igazgatója) 's a' vele hasonló utat követő Zeller, Stern, Gersbach, Pöhlmann', és mások' neveit viselő módszerek csak a' föllállított általános szabályok' kivételében térnek el egymástól, de különben mind a' hangoztatás' elvéből kiindult módosításai ugyanazon egyszerűnek. Denzel a' beszéd-organumok' részleteinek megismertetésében nagy súlyt helyez, és a' mozgatható betűk' összerakását legcélrányosabb

gyakorlatul nézi. Krug a' tactus szerinti szókiejtéssel kezdi a' tanítást, 's e' végből külön parancsszók' behozását javasolja az iskolában, hogy a' gyermekek ez által is öntudatos munkássághoz szokjanak. A' parancsszók' puszta jelekben állván, mellyeket a' tanító kezével csinál, a' gyermekek' értelme ez által is élesítettik. A' beszéd-organumok' megmagyaráztatnak nekik, 's a' száznak különféle alakításaira tételnek figyelmesekké, mellyeket az, a' betűk' különféleségéhez képest fölvesz; hogy így az a, e, u, o, 'stb. betűket puszta látás után is megismerjék a' beszélőnek száján. — Egyébiránt a' némi jót, mi e' módszerben találtatik, a' sok erőtetés, tanulást nehezítő formalitás és mesterkélés, csaknem egészen elnyomja, megsemmisíti. Azért maga Stephani is határozottan rosszalja; azon itéletet hozván róla, hogy Krug: „egy igen is nehéz módon mutatja meg, mint lehessen a' gyermekeket az olvasásnak könnyű megtanulására tanítani.“ Valamint Krug, úgy Zeller is, föltalálói a' Lippenschlusszeichen (b), Lippenlautzeichen (m), Schnurrlautzeichen (r), 's más cifra nevezeteknek; mellyeket töltök eltanulni még eddig keveseknek jutott eszökbé. Hasonlót mondhatni Stern és Gersbach' módszere felől is, mellynél fogva, a' Tonlaut és Geräuschlaut közti lényeges különbség' nyomán a' sok: „Lippenschluss, Zahnschluss, Gaumenschluss, Lippenklang, Zahnklang, Gaumenklang, Mündungsklang, Windklang, Zungenklang, Schnurrklang, Flüsterlaut, Blaselaut, 'stb., mint megannyi betűnevek, és állítólag az olvasást könnyítő eszközök állítatnak élénkbe. E' tanításmódhoz orgona, hegedű, harang, és mindenféle más zeneszerek is kellenek: a' dolog' vége azonban csak az, hogy a' gyermekek szerinte is megtanulnak olvasni; csak hogy kissé nehezebben és több idő után, mint az egyszerű hangoztatással.

Oliviernek nevezetessé vált módszere, (Ortho-epo-graphisches Elementarwerk, oder Lehrbuch über die in jeder Sprache anwendbare Kunst rechtsprechen, lesen und rechtschreiben zu lehren. Dessau, 1804.) a' számos szükségtelen, és csak tanulást nehezítő hozzáadásokat mellőzve, a' hangoztatás' rendszeres tanítását gyakorlatilag is pontossá igyekszik tenni. A' mássalhangzóknak be, ce, de, fe, ge, he, ke, 'stb., úgy szinte megfordítva: eb, ec, ed 'stb. elnevezése töle van; mellyet ő, a' német nyelvben igen jó sikerrel alkalmazható gyakorlattal köt össze, az által, hogy minden illy, be, ce, de 'sb. betűhez egy képet csatol, melly hasonló betűvel végződő nevet juttat a' gyermek' eszébe. Például a' be mellett Taube (galamb), a' de mellett Weide (fűzfa), a' pe mellett Tulpe (tulipán) 'stb. látható, lerajzolva. Ámbátor a' képek' használata nem épen lényeges; sőt

**) Ki egyébiránt szinte nem föltalálja ezen, róla nevezett módszernek; miután az már 1755-ben ismeretes volt Franciaországban; hol e' tanítási mód „Scriptologie“, vagy „Ecriture-lecture“-nek nevezetik. (Bulletin de la société pour l'instruction élémentaire. 1838.)

azt némellyek roszszalják is, miután a' gyermek' figyelmét megosztják. Olivier' érdemei a' hangoztatási rendszert illetőleg olly nagyok, hogy Münch (Universal-Lexikon der Erziehungs- und Unterrichts-Lehre.) nem kételkedik róla kimondani, miszerint: „A' legujabb kornak valamennyi, olvasástanításról értekező írói, Olivier' vállain állnak.“ 'S így vele, mintkinek olvasástanítási módját Tillich és Diesterweg is ollyannak nyilatkoztatják, melly valódi tudományos becses bir, 's nem csupán mechanikai könnyebbé-tevése a' régi olvasástanulásnak, e' vázlatot a' legméltában zárhatjuk. Az értelmes tanító' gondolkozásának e' tárgy iránti fölébresztésére, úgy véljük, a' mondottak is elegendő okot szolgáltatnak; 's ki az elősorolt különféle módoknak tapasztalással párosított összehasonlítására kis időt fordítani nem restel. (pedig ki restelhet egy olly munkát, melly százak és ezerek fáradságait enyhi' a' tanulásban, és annyi kisednek biztosíthatja a' gyorsabb előmenetel?) az könnyen fog magának olly ideált elvonni, melly mind rá, mind pedig tanítványaira nézve kivihető legyen. és körülményeinek legjobban megfeleljen.

Falusi iskolák.

Az iskolák már eredetök-'s rendeltetésöknél fogva, az egyházak' mellékleteiül tekintettek, 's mint illyenek, ezekkel együtt, természetesen, a' pap' fölügyelésére bizattak. Mig az egyházak patronusai' jótékonyágán feneklettek, addig az iskolákat csak a' hívek' fillérei tatarozták; a' törvényhatóság' figyelmét is, mostoha szülöttként, mindeddig nélkülözvén. Történtek ugyan ennek meghagyásából ujabban hivatalos összeírások; de mellyek a' nép' szívében csak azért látszottak faksztani a' szebb jövő' reménycsíráit, hogy ezeket az eredménytelenségnek jéghideg szele által megfagyaszthatni szemléljék. 'S így a' nép közönbőség- és részvétlenséggel viseltetik iskolái iránt; mellyek most már kizárólag a' pap' gondja-'s gyámoltjává lettek. Minél fogva az iskolák' czélszerű, vagy hiányos szerkezete, jó vagy bal állása ezentul a' papnak számítható föl; de annak korrigényelte ujjászületése, jelenleg, szinte csak a' papnak erélyességétől remélhető. Legyen szabad t. társfeleimhez, a' papokhoz, mint a' kath. iskoláknak csaknem egyedüli tényezőihez, egy-két bizodalmas szót intéznem.

Mi hivatásunknál fogva, a' nép' vallási és erkölcsi életére a' legfőbb befolyással bírunk, mellynél fogva a' nép' erkölcsi irányzata, a' közmiveltesség' ereje, mint a' nép' jóllétének 's boldogításának hatalmas eszközei, a' mi kezeinkben vannak letéve. Boldogítsuk tehát a' népet; reformáljuk iskoláinkat erőnkhez képest: mit sem várván a' még

mindig késlekedő országos rendelkezésre; mellyet a' milly hő vágygyal várunk, szintolly tisztelettel fogadandunk; valamint a' született főgazgatókét is, mellynek, azonos szellemünknel fogva, különben is mit sem praecjudicálunk. Főálló iskoláinknak kiáltó szükségök van az ujjászületésre; nekünk pedig nem csak szabadságunkban áll, hanem hivatási kötelességünk is, teljes erélylyel munkálni azoknak ujjáalkotásán. Szabadabb 's tágasabb munkakörünk alig lesz a' jelennél; azért alig is tehetünk többet. Azért, föl népnevelők, a' reform' mezejére! Teremtsünk új szellemet, és adjunk jobb irányt nekik; csak ne himezzünk-hámozzunk! A' reform' alkalmaztatásaul itt közlöm némelly észrevételeimet.

Az illető lelkész legyen mindene az iskolának. Mi annyival is inkább szükséges, mert noha mestereink. Poroszhoz módjára nem rokkant katonák-vagy elcsapott inasokból avattattak tanítókká, mégis azoknak nem kis száma fölöl mondták hajdan: „Quem dii odere, ludimagistrum fecere.“ Van, kit egyedül csak atyja képezett mesterré *); sok még gymnasialis tanodákat sem ismer. Azért tőlök jó tanítást, helyes nevelést, csak úgy várhatunk, ha irányadóra 's vezetőre papjában talál, kinek rendszerint több nevelés jutott, és szélesebb tudománya is lehet, de kedvezőbb állása is van. Fölfogadtatásuk, vagy elbocsáttatásuk alkalmával, iparkodjék a' lelkész a' népet fölvilágosítani, 's az értelmiségnek megnyerni; de ne daczoljon a' nép' tulnyomó akaratával. — A' tanítót, bár mennyire ifju, vagy akármilly viszonyban állana is velünk, te-ezni lealacsonyító. Az öregebbekben méltányoljuk a' kort, 's érdemeiket. Így bírjuk azok iránti tiszteletre a' népet is. Hozzuk őket közelebb magunkhoz; ők tisztársaink; nem is olly viszonyban állanak hozzáink, mint hajdu az ispánhoz: méltassuk tehát társaságunkba, és asztalunk mellé. Közöljük velök lapjainkat; azokat értelmezzük nekik; irassunk velök azokból kivonatokat. Némellyek szegénységöknél fogva bizonyos mesterségüzéssel is rajta vannak, hogy magukon segítsenek; de mi általuk ne dolgoztassunk magunknak; megsértenők egy nemét a' tisztességnek; különben is segíthetünk rajtuk.

A' gyermekek, mielőtt imádkoznának az iskolában, arra jó eleve figyelmeztessenek; nehogy imádkozásközben kapkodjanak lólmijek után. Ne mindig csak ugyanazt imádkozzák: hanem a' lelkiatya tanítsa meg őket, az idő- és szükséghez alkalmazott imádságokra: 's így utóbb is lesz

*) Mi azonban még, magában véve, nem ok arra, hogy az így képezetteket rosszul képezetteknek higyük. Szerk.

mit, a' 'Miatyánk' mellett imádkozniok. A' kiabálási módot az imádkozásban úgy, mint a' köszöntésben, ne tölje a' tanító; hanem szoktassa a' buzgóság és illedelem' hangjára. Az imádkozás alatt a' tanító el ne távozzék: sőt inkább velök együtt imádkozzék. Ha az egyház távul esik az iskolától, csak annak megközelítése után kezdjenek a' tanulók énekléshez; szintugy kimenetkor. A' templomban a' gyermek legyen elfoglalva ima- és énekkel. Mondják el a' Sz.-Háromság, vagy a' Boldogasszony' olvasóját, 's azt alkalmas énekkel váltsák föl. Az iskolában legalább is feszület legyen.

Az iskolai évet minden tanuló egyszerre kezdje. Ez nagy idő- és munka-nyeremény. Ennek szükségességét tudatni kell a' néppel. A' tanító senkit föl ne fogadjon, míg az szüléi, vagy más illetők által a' plebánosnak, mint igazgatónak, be nem mutattatott, ki is azt maga adja át a' tanítónak. A' kor' szelid szelleme humanusabb iskolai törvényeket tesz szükségessé a' régiek fölött, melyek gyártói, néhutt Dracotól látszottak tanulni a' törvényhozási szellemet. A' tanórákat megmásítani, fölcserélni, temetés, notariatus miatt félbeszakítani, minthogy kárt hozó, mindenkorra tiltva legyen. Az isteni-szolgalat' ideje mindennap ugyanaz legyen. A' gyermek se harangozásra, se egyházsepre, még kevésbé iskolafűtő- és tisztogatóvá ne alkalmaztassék; úgy a' maga dolgára se szorítsa azt a' tanító. A' Vizkereszt-, Balázs-, Gergely-, 'stb. járás, illetőleg koldulás, keményen tiltassék a' gyermekeknek. A' mester az iskolából cselédszobát ne csináljon; se pedig azt holmijének raktáruul ne használja.

A' lelkipásztor ne csak katechizálni járjon az iskolába; hanem annak, mint fölügyelője-, 's irányadójának, szükséges mindig jelen lenni, értem: virtualiter. Még pedig nem valami divatszzerű otthonkában, hanem papi öltönyében; 's a' tanításra mindig készülten jelenjen meg az őt váró gyermekek közt, teljes szelidséggel, nyájassággal, az Ur' félelme-, tanácsa-, és szeretetével. Ovakodjék bárkit is magától elidegeníteni, 's őrizkedjék tekintélyének legkisebb megsértésétől is. Ő soha se büntessen; hanem ezzel bizza meg az illető tanítót; ő még csak jelen se legyen a' büntetésen. Ha szíves ajándékozni, ezt inkább otthon tegye; **) káros hatása szokott a' nyilvános ajándékozásnak lenni, mind a' megajándékozott-, mind pedig az elmellőzöttben. A' plebánosok az iskolák' igazgatói.

A' mester mindenben a' törvényesített rendszerhez tartsa magát. Pörén, avagy csak egy ing-

ben, dohányozva, ne mutassa magát az iskolában. Ne vessző-, bot-'stb. hanem nyájas kedély-, kimélet-, igazságszeretettel szerezzé meg tanítványainak bizalmát, ragaszkodását. A' becsületézés, tisztesség, illedelem, szemérmesség, mindenkire nézve szent és sérthetetlen legyen előtte. Minden csekélységért magát a' tanítástól föl ne mentse, azt se feleségére, sem egymás közt a' gyermekekre ne bizza, 'stb.

Engedjétek azért, tisztelt ügyfeleim, 's minden rendü nevelők, a' kisdedeket hozzátok jönni, 's ne tiltsátok el azokat magatoktól; mert az ilyeneké mennyeknek országa. Sebestény Vendel.

Elmélkedések

az ünnep-és vasárnapi evangéliumok fölött.

Quinquagesima-vasárnapra.

(Sz. Lukács. 18. rész. 31—43. v.)

„Az időben magához véve Jézus a' tizenkettőt, monda nekik: Ime fölme gyünk Jerusalemba, 's beteljesednek mindazok, miket a' próféták megirtak az ember' fiáról. Mert a' pogányok' kezeibe fog adatni, kiesufoltatni, meggyaláztatni és köpdöstetni; 's miután megostorozzák, megölik őtet; és harmad napra föltámad. Ők pedig mit sem értének ezekből; mert ez ige el vala rejtve előttök, 's a' mondottakat meg nem értették. Lön pedig, midőn Jerikohoz közelitene, hogy egy vak ült az utfélen, koldulva. 'S mikor az arra menő sereget hallá, kérdé, mi volna az. Mondának pedig neki, hogy a' nazarethi Jézus megyen arra. 'S kiáltoza, mondván: Jézus, Dávidnak fia, könyörülj rajtam! 'S a' legelől menők dorgálják vala őtet, hallgatásra intvén. Ő pedig annál inkább kiált vala: Dávidnak fia, könyörülj rajtam! Megállván tehát Jézus, magához vezetteté őtet; és midőn közelitene, kérdé őt, mondván: Mit akarsz, hogy veled cselekedjem? Az pedig felele: Uram, hogy lássak. És Jézus monda neki: Láss; a' te hited megszabadított téged. 'S azonnal látott, és követi vala őtet, magasztalván Istent. 'S az egész nép, melly ezt látta, dicséretet ada Istennek.“

I. Milly szomorú, a' véres kimenetelnek világos öntudatával utazni, 's menni a' bizonyos — halálra! De az ur Jézus megy mégis: mivel az általa mindvégig szeretett övének, az egész emberiségnek, üdve függ tőle. A' tanítványok még nem avattatva be az isteni szeretet- és önfeláldozásnak azon fönséges titkaiba, mellyeket később maguk is hirdettek, gondtalanul és örömtelven siettek az ünnepre: mint a' szülők' aggodalmaiban osztozni nem képes, és csak a' karácsonfnak örülni tudó gyermekek. Hisz' ez ünnep az egész Izraelnek nagy és főünnep volt, melly az egész hívő népet, mint egy családot, az Urnak fönséges templomában és oltára körül egyesítendé: magasztos, és semmi más népnél nem található látványul; a' hit- és nemzeti egység' öntudatának lelket emelő táplálata, erősítő-sére. A' tanítványok' szeme előtt még akkor csak az Izrael földi dicsőségét eszközöndőnek hitt messiási ország, a' fényes Jerusalemba, a' zsidó nép' szent városa, lebegett egész világi pompájában. Gondolataik egy örökkévaló, 's csak a' földi szenvedések' árán kiküzdendő mennyei Jerusalemba nem emelkedtek; azért az erre vonatkozó szavakat sem

**) Ha tudnillik nem nyilvános elismerés, ösztönözés, iskolában szerzett érdemek' jutalmazásának színét, hanem csupa jótékony' jellemét viseli. Mert a' köz-elismerés' célja nyilvános jutalmat igényel. Szerk.

érthették. — Ők örülnek; mert hiszen a napok nem jöttek még el, „a mikor elvételük tőlök a völegény.“¹⁾ De az Ur lelke szomorú; „szomorú, mind a halálig.“²⁾ Hű képe a világnak. Az emberek többnyire a jelennek élnek; a bölcs a jövőnek. 'S e' jövő gyakran szomorú, igen szomorú; de soha sem leverő; mert a kiállott szenvedést végre győzelem koszoruzza; a halálon túl a föltámadás ragyogó képe sugárzik. A hitében megzilárdult keresztény ('s ez a bölcs!) meg van fölöle győződve, hogy a szenvedés, a halál, nem vége mindennek; hanem csak egy, utunkba eső gát, 's előrelátott akadály, melyet legyőzni kell ugyan, és pedig nem kis fájdalmak közt, de mellynek legyőzése még sem lehetetlen, sőt bizonyos, Isten segítségével. Ki utazásának célját el akarja érni, e' gátokra számolnia szükség; ugyanazért nem könnyelműen, de nem is leveretve, nem reményt vesztetten és kétségbeesve, hanem elszántan, 's a végkimenetelre vetett reményteli pillanatokkal halad előre; habár az ut Jerusalembé visz is, a bizonyos — halálra.

II. „Ők pedig mit sem értének ezekből.“ 'S az ur Jézus mégis elmondja nekik? Miért, ha nem értik, 's azt, hogy nem értik, előre tudja? A k k o r, igaz, nem értették; mint Péter sem értette a lábmosás jelentését;³⁾ de megérték később: 's épen azért értették meg olly jól azután, mivel az egykori jó megértésre előkészítették, arra figyelmeztetve valának. Ez kötelessége a jó nevelőnek. 'S épen ez az, mit a dívatos nevelés nem tesz, tenni nem akar, és mint fonákságot kigunyol. Minek a gyermeknek illyesmi fölösölni, a hittitkok- és keresztényi magasb kötelességekről, miután azokat nem érti? Minek? Épen azért, hogy midőn a megértés ideje bekövetkezik, a tudott- 's hallottra visszaemlékezhessek. Hol ezen alap, a jókor előkészített, hiányzik, ott mit sem lehet többé megérteni: mivel az annak idejében el nem hintett magból mi sem kelhet ki. Nem ért sokat az ember még abból is, mi vele 's körülötte történik: de ez azért nem teszi, hogy azt föl se foghassa, meg se jegyezhesse magának. Csak az összefüggést nem látja be az ok és okozat közt; azonban a pozitív tan, az esemény, mélyen nyomulhat azért emlékezetbe 's kebelébe: maga idejében gazdagon gyümölcsöző. Midőn az atya játékba merült 's könnyelmű gyermekei előtt az élet komolyabb oldalait leleplezi, 's őket a setét háttérbe pillantani hagyja, az egykor kiállandó bajok-, viselendő terhek- és teljesítendő munkákra figyelmeztetve: ők sem értik az igét; hisz' előttök csak a virágok- és élvezetekben dus tavasz virít... De nem tiszte-e azért mégis az atyának, hogy őket a kevesebb kellemes évszakokra is előkészítse, 's az ezekben kétségtelenül bekövetkező bajok elviselésére megedze? A nem értett igazság is eszközöl annyit legalább, maga helyén és idejében előadva, hogy komolyabbá tesz, a könnyelműséget, melly a megértésnek örökké utjában áll. fékezi, lehangolja, 's az észnek a testiség, az élvezetek után kapkodó érzékek, fölötti uradalmát lehetőségessé teszi. Az értelem talán nem látja még be az igazat, de a szív már sejti; 's a kedély a magába rejtett és eltakart magot egykor, észrevétlenül, a legnemesebb gondolatok 's érzelmek kalászaivá csiráztatja.

III. „Dorgálják vala őt, hallgatásra intvén.“ Ők, a völegény' örömeiben résztvevő boldogok, dorgálják a szerencsétlent, ki hasonló üdvet akarna élvezni! Ez a világ, ez az emberek természete. Mindenki csak önbaját érzi, de a

másét nem. Saját panaszainkat igen is szeretjük, még pedig olykor kelleténél nagyobb zajjal is hangoztatni; de a másénak csupa hallása is alkalmatlanságot szerez, untat; és azt örömet elhallgattatjuk. Mintha más' szenvedései azzal véget érnének, hogy az azok fölötti panaszokat elnémitottuk, ránk nézve hallatlanokká tettük! A segítségért kiabáló még azzal nincs megmentve; sem a vigasztalás után sovárgónak kínos érzete, szívéből kiszakítva... Nem elhallgattatni kell annakokáért a tanítónak a tanítvány, a szülőknek a gyermek, a dusnak a szülőlködő, a fölebbvalónak a gondviselése alatt élő, 's általában a nevelőnek a növendék' panaszát, (mert hisz' az egész élet csak egy nagy, kölesönös tanítási rendszeren alapult iskola 's nevelőintézet,) hanem segíteni rajta. Segíteni, vagy az által, hogy a panasz' okát eltávoloztatjuk, vagy, hol ez nem tőlünk függ, a panaszkodó lelkére hatással; hogy ez a meglévő, de nem távoztatható bajt könnyebben szenvedje, talán még örömet is töltsön. Az utóbbi kivált a lelki orvosnak fönséges tiszte; de tiszte az előbbi is mindennek, a ki arra képes. Képes pedig kisebb nagyobb mértékben, jó tanács, közbenjárás, tetteges segedelem 'stb. által, csaknem minden.

IV. „A te hited megszabadított téged.“ Igenis, a hit az, mi egyedül képes bennünket megszabadítani. E nélkül szomorú vakság egész földön vándorlásunk. E nélkül az egész földi lét egy setét börtön, mellyből semmi kilátás, mellyből semmi út sem vezet ki (mivel a vak által nem láttatik), a lelki szabadság, öröm és béke nyílt országába. De a Jézusbani hit megnyitja szemünket; a setét hályog leesik erejével; a láthatár kiderül, 's egészen a végetlenbe kiterjesztve, világosan láttatja velünk, terhes bár, de nem örömtelen utazásunk' végét, az erény és istenesség' érdemkoszorujával ékesített diadalkaput — az öröklét' határánál. E' hit' világában mindenütt egy nagyszerű, isteni tervet látunk, mellynek kivételére közremunkálhatni öröm; és harcot, mellyben minden esetre győznie kell az igaz ügynek, 's azért benne, a mulandó életre nézve elesni, dicsőség.

V. „'S azonnal látott, és követi vala őt, magasztalván Istent.“ Milly boldognak érzi magát e' koldus, és milly nagy okot talál megnyert látásában, az Istennek magasztalására! Hát azoknak erre talán nincs okuk, kik el sem veszítették? Egyedül annak illik-e háladatosságnak lenni, ki egy, általa sok ideig nem élvezett jótéteményben részesül: annak pedig nem, ki e' jótéteményt születésétől fogva mindenkor, folytonosan élvezte? 'S hányat talál mégis a látók közt, kik Istent ez adományáért akkép magasztalnak, mint ama' koldus? Pedig ő szegény lenni meg nem szűnt. Az ur Jézustól pénzt és kincset nem kapott; sőt inkább azon keresetmódot is elvesztette, mellynek alapjaul eddig a vakság és emberikönyörületesség, a világtalannak szánakozásból nyújtott alamisna szolgált. Ezerek- és millióknak a látáson kívül még sok mást is adott Isten; és mégis háladatlanok, békételenek, zugolódók, öröm és lelki nyugalom nélkül, örökös panaszok közt élnek. Mi az oka? Mert vakok — lelkiképen. E' vakság mellett minden kincs haszontalan; ellenben a látónak minden szegénység türhető; 's elegendő okot nyújt, Istennek magasztalására. Mihelyt a 'hitetlenség' setét hályoga leesik az ember' szeméről, azonnal követi Jézust, és magasztalja Istent, a' tőle nyert számnélküli ajándékokért; azonnal boldognak érzi magát, 's ellenállhatlanul indíttatik az Örökkévalónak dicsőítésére. Ki őt nem dicsőíti, ki, az apostol' mondása szerint,⁴⁾ nem tud örülni az Urban: az még nem lát, annak

¹⁾ Lukács. 5, 35.

²⁾ Mát. 26, 38.

³⁾ János. 13, 7.

⁴⁾ Philippibeliekhez irt lev. 4, 4.

szemeit hályog fedi még, és nagy oka van, kiáltani: „Jézus, Dávidnak fia, könyörülj rajtam!” Ez az egyetlen, a' mit tehet, haugyan nem akar vakságában elveszni. Ne is hallgasson azokra, kik őt e' segély utáni kiáltásban gátolni, kik őt azért megfeddeni akarják, kik a' religióban vigasztalást, örömet és világosságot keresőnek igyekezetét kigunyolják, és más segély utáni sovárgásra utasítják. Ő csak kiáltson annál inkább: „könyörülj rajtam!” 'S az Ur meg fogja esedezését hallgatni.

VI. Mi az oka, hogy az anyaszentegyház épen e' napokban olvastatja föl a' szomorító szavakat, mellyek Üdvözítőnknek kínos szenvedése- és halálára emlékeztetnek? Nem más, mint annak megmutatása, hogy az ő gondolkodása a' világ' gondolkodásával, az ő érzelmei 's örömei, a' világ' örömeivel nem egyeznek. Régi már a' keresztények közt (de nem mint keresztények közt,) a' farsangi örömeikkel üzött visszaélés: mert mindenkor voltak olly állati emberek, kiknek a' mértékletes öröm és vigasság nem elegendő; mindenkor voltak olly háladatlanok Isten iránt, kik a' tőle vett jókat vétkes kicsapongásokkal hálálták meg; de régi az anyaszentegyháznak azon érzelme is, melly az efféle kicsapongásokat kárhóztatja. Épen azért inti, kivált a' szokott vigalmak' e' napjaiban, híveit a' józanság- és mértékletességre; épen azért emlékezteti az ur Jézusnak érettünk kiállott kínjaira és szenvedésére. Kit nem ijesztene el az erre megemlékezés a' vétkes vigasságoktól, 's kit nem indítana arra, hogy a' böjti napokhoz illő magabaszállásra készüljön? Van keresztényi öröm, mellynek kuffeje soha ki nem szárad;⁵⁾ de ez öröm nem tör ki soha illethen vigasságokba, ezt nem a' bor- és pálinka mámor, sem a' zene' kéjelgő hangjai, hanem az ész' meggyőződése, a' szív' nagy reményei, a' végtelenben bízó, ahhoz fölemelkedett és attól ihletett lélek' kilátásai szülik.

A z e p e r.

Bevezetésül ezen, egy felvonásos, családi színmű-hez, mellyet minap tett ígérőnk' következtében itt közlünk, örömet mondanók el azon érdekes történetet, mellyet tiszteletre méltó szerzője, Schmid Kristóf kanonok, előbeszéd gyanánt, illy szindarabokból álló munkájának előrebocsátott. (Gesammelte Schriften des Verfassers von Osterer, Christoph von Schmid. Originalausgabe von letzter Hand. Achzehntes Baendchen. Augsburg. 1844.); mivel abból legjobban megtetszenék a' szerző' végszavainak igazsága, hogy: „az anyai visszaélésekre fordított, 's az erkölességre károsan ható szindarabok is sok jót eszközölhetnek, ha azok czélirányosan használatnak. A' valót, jót, és szépet a' színművekben lehet különösen láthatólag előtüntetni.“ A' színművek, szerző' tapasztalása szerint is, „a' gyermekeknek nagy örömet okoznak, 's egyzersmind szabad óráikban őket kellemesen és hasznosan foglalkoztatják. . . . Az ifjuság magának mulatáságot keres; és ha azt neki jó móddal nem szerzünk, könnyen vetemedik ártalmas időtöltésekre.“ Azonban maga a' történet kissé hosszabb, mint sem hogy azt mi is bevezetésül használhatnók, 's elegendő róla annyit mondani, hogy egy főrangú, 's a' szerző' előtt ismeretes, bajor családban, (akkor, midőn még az iskolák legnagyobb részben jezuíták' kezeiben voltak, kik az ifjuságnak illy színművek általi gyönyörködtetését is szerették előmozdítani), épen egy illy, a' próbatétek' alkalmával előadott színmű állítá helyre, az

atya és fiu között megszakadt legérzékenyebb viszonyt: meglágyítván a' megbocsátni nem akaró, hajthatlan atyának szívét, 's azt töredelmes szívü gyermeke iránt engedékenységre bírván. A' szivreható esemény' emlékezete a' családban örökre megmaradt, 's a' szerzőnek, még az illető atya- és statusférfinak unokája is megilletődve beszél. Illy színművek' elismert czélja: az ifjuságnak kellemes, egyzersmind tanulságos mulattatást szerezni; 's e' czélnek az itt közlendő darab is bizonyosan meg fog felelni. Alig tartjuk szükségesnek a' megjegyzést, hogy ha illy művek' előadásában az éltesebb személyek' szerepét idősebb testvérek, rokonok és gyermekbarátok veszik át, ez az illy színművek' hatását, 's jótékony befolyását a' gyermeki kedélyre, minden esetre csak méginkább biztosítandja.

S z e m é l y e k : Erdőtelki ur.

Károly, 12—14)

Zsófi, 8 10) éves gyermekei.

Feri, 5—6)

Márton, egy aggastyán.

Jakab, szegény ember.

Örzi, pórlány; mintegy 10—12 éves.

Első jelenet.

(A' színpad egy erdős helyen szabadabb tért ábrázol, mellyet sziklák, bokrok és lombos fák vesznek körül, a' hegyekre szép kilátást engedve. A' fák' egyike alatt egyszerű pad van.)

Z s ó f i. F e r i.

Z s ó f i (karján kosárával, a' fák közül kijön). Ni-ni, eper! Mintha csak eper-eső hullott volna. 'S milly szép minden egyes szem; akár a' bibor. 'S a' szép virágocskák, mellyek még itt-ott a' takaros zöld levelek közül kikandikálnak, milly világosak és fejeérek, mint a' hó! Valóban a' legkellemesebb látvány.

F e r i (az erdőből szökdecselve jön, kezében egy mogyoró-vesszőt tartva, mellynek hegyén még néhány levél látható). Ej ha! Hisz' itt csak ugy piroslik a' föld a' sok eper-től. Pedig ott (a' bokrok közé mutatva) még több van. Na hiszen lesz most eperszedés! (A' vesszőt elveti, és szedéshez fog.) A' te kosárád mindjárt tele lesz. De akkor azt az atyának vihetem, ugy-e kedves Zsófi?

Z s ó f i. Igen, édes Ferim. Igy van jól. Az első tele kosarat édes atyánknak visszcük; 's csak azután fogunk magunk' számára is egy másikkal szedni. Jó gyermekek először szüleikre gondolnak, 's csak azután magukra. De azalatt hogy szedünk, énekeljük el eprész-dalunkat. Ugy a' szedés sokkal jobban megy. (Szednek és énekelnek.)

Óh mi szép a' zöld erdő!
Mikor a' fák' sűrű lombját
Arany sugárok rezgik át;
'S az eper a' pázsiton
Biborszínü leplet von.

Eper, óh kedves gyümölcs!
Ki az, ki olly szépre festett;
Olly kellemes ízűvé tett;
'S beléd illatot lehelt,
Mellyel a' langy lég is telt?

Uristen! ki más, mint Te?
A' hálaszó és dicséret
Ezért is csak Téged illet.

⁵⁾ I. Thessal. 5, 16. „Semper gaudete!“

Minden fű, fa, kicsiny 's nagy,
Mondja, milly jó Atyánk vagy.

Eprésszüink hát örömmel!
'S a' fűmilék' dala mellett
Szedegetvén piros epret,
Szálljon imánk föl Ahhoz,
Ki ránk ennyi áldást hoz.

(Lassankint a' bokrok közt eltűnnek, úgy hogy mire az utolsó versszakot eléneklik, nem láthatók többé.)

Második jelenet.

Erdőtélki ur. Károly.

Károly (hóna alatt flautával). Itt van atyám! azon pompás kilátás, mellyről előbb szoltam, — 's amott a' kedves viszhang.

Erd. ur (mint utas öltözve, ruhája fölött könnyű felöltőben). Te e' félórányi kis időközben a' tájéket jól körülnézted. Valóban, igen szép kilátás. Nem emlékezem, hogy valaha szebbet láttam volna. E' gyönyörű látvány kárpotlást nyújt a' várakozásért, mellyet az eltört kocsikerék utazásunk' folytában okozott. Én itt a' fenyők alatti padon kissé kipihenem magamat, 's a' tájéket egész kényelemmel nézndem.

Károly. De most hallgassa meg atyám a' viszhangot is, melly amonnan a' szikla felől jön, hol mi gyermekek azon szép fris és világos forrásvízre találtunk, melly bennünket annyira fölűdített. (Többszöri félbeszakítással fujja a' flautát, 's a' viszhang a' véghangokat ismétli.)

Erd. ur (a' flautázás közben föláll, 's körüljárva, a' tájéket igen nagy figyelemmel és csudálkozás' jelei közt vizsgálja). Csudálatos! Nekem itt minden olly ismeretesnek tetszik: mintha csak olly helyen volnék, mellyet valaha már láttam. Minden olly bizodalmasnak, olly meghittnek látszik, mintha csak ez volna szülőföldem. Különös érzet fog el, és álomként ébred föl bennem a' régen mult évek' emlékezete. — Igen, mint gyermek, hasonló vidéken éltem. Jól emlékezem még a' szintolly magas sziklákra, minők azok ott átellenben, a' rajtuk mászkáló kecskéekkel; 's olly alacsony kunyhókat, lapos fatetőkkel, minők azok ott a' völgyben, soha sem láttam, egyéb kisdédkorom' homályos éveiben.

Károly. Talán ez épen ama' táj, hol atyám született. Többször mondta már nekem, hogy az atyai hegyek közül, Istennek különös gondviselése által tétetett a' fővárosba által. De hogy ez miképen történt, még soha sem beszélte nekünk el.

Harmadik jelenet.

Előbbiek. Feri.

Feri (eperrel teli kosárral). Itt van édes atya! Ez az eper itt a' kosárban mind a' tied. Nézd csak milly szép piros! Ezt magadnak kell mind megenned.

Erd. ur (elfordulva). Nem, ez már mégis csak sok! Urísten, én ez eperre nem nézhetek.

Feri. Édes atya, mi bajod? Miért sirsz? Hát nem tetszik neked ez az eper? Nézd csak még egyszer meg. Olly szép, — és jóízűen is esik ám!

Károly. Az égre! mi baja van kedves atyám? Valóban könyezni látom.

Erd. ur. Légy nyugodt fiam! Már könnyebben érzem magamat. — Feri te, menj nénédhez. Vidd csak magaddal a' kosarat is. Most a' világért sem tudnék epret enni.

Feri. El vagyok fáradva; nagyon meleg van; — olly igen alhatnám.

Erd. ur. Azt könnyen elhiszem, jó fiu! Ma jókor föl kellett, még jóval nap' fölkelte előtt kelned, a' mihez te nem vagy szokva.

Károly. Nézd itt e' galagonya bokor alatt, a' szikla' tövében, páratlan szép árnyékos helyecske van, gyenge zöld mohával, és szép kis sárga virágokkal benöve. Ha az ember álmos, úgy ezen jobban alhatik, mint az aranynyal hímzett zöld bársony párnákon.

Feri (az eperrel telt kosárkát egy mohos szirtre teszi, a' magasabb szikla' oldalánál, 's maga melléfekszik). Édes atya! — édes Károly, jó éjszakát!

Károly. Kedves atyám! Mi gyermekek, Zsófi és én, több izben tapasztaltuk már, hogy valahányszor csak epret lát, elszomorodik, 's néha, mint most is, szemei még könybe is lábadnak. Mi ennek az oka? Fejtse meg édes atyám, e' talányt!

Erd. ur (a' padra leülvén). Üljet mellém édes Károlyom! Eddig búmat csak egyedül hordoztam. Azon korba lépsz, mellyben már nem csupán fiam, de barátom és meghittem is lehetsz. Most már szívemet egészen kiönthetem kebeledbe.

Károly. Azon fogok lenni, hogy bizodalmaira mindinkább méltóvá tegyem magamat.

Erd. ur. Az egész egy olly történet, melly rám nézve ugyan éltem' boldogságának oka lön, de melly mégis sok szomorú órákat szerzett már nekem.

Károly (melléülve). Ah beszélje csak el atyám! Tele vagyok aggasztó várakozással.

Erd. ur. Atyám szegény bányász volt a' hegyek közt. Anyámra már alig emlékezem: ő korán meghalt. Még egy testvérem volt, ki engem korra nézve két-három évvel haladott, 's fölöttébb pajkos fiu volt. Az atyám engem jobban szeretett, mint őtet; 's e' miatt sokat kellett testvéremtől szenvednem.

Károly. Urísten, ugyan mi történhetett tovább?

Erd. ur. Egy napon a' bátyám az erdőbe vitt magával, hogy ott majd epret szedjünk. Miután maga jóllakott: minden bokrot kikutatott, 's a' legmagasabb fákat is megmászta, — madárfészkeket keresgélve. Én azalatt egy kosár epret szedtem, mellyet édes atyámnak szándékoztam vinni. A' nap igen forrón sütött, és rekkenő meleg volt. Egy bokor alá feküdtem, 's elaludtam. Az eperrel telt kosár mellettem volt. — Urísten! épen olly édesdeden és gondtalanul alhattam én is, mint a' kis Feri ott, — kivel akkoriban hasonló idejű és termetű lehettem.

Károly. Könyekkel telnek meg szemeim, ha kedves atyámat illy kis gyermeknek képzelem!

Erd. ur. Midőn fölbredtem, már setétes volt az erdőben. Kosárkám üresen állott. Azon kis darab kenyér is, mellyet édes atyám zsebembe dugott, oda volt. Testvérem eltiint. — Nyalakodás és könnyelműség főhibái valának. Ő mindent elköltött; engem magamra hagyván.

Károly. Ah ez már nem csupa könnyelműség, hanem büntetést érdemlő szivtelenség volt!

Erd. ur. Én őt egész erőmből nevéen szólítám. Egyedül a' sziklák' viszhangja felelt kiáltozásomra. Ekkor, a' mint csak tudtam, futni kezdtem haza felé. De a' nagy aggodalomban eltévesztettem a' setét erdőben az utat. Talán több, mint egy egész mérföldnyi távolságra jutottam házikónktól. Iszonyu égiháboru keletkezett. Borzasztón vilámlott és dörgött; 's rémitő zápor omlott le az égből. Kéves pillanat alatt valamennyi hegyi patakok hatalmasan megnöttek, 's az egész völgyet elárasztották. Attól félttem,

hogy még vízbe fulok. Egész halálfélelemben imádkoztam segítségért Istenhez.

Károly. 'S azután? — gyermeki esedezése nem volt siker nélkül?

Erd. ur. Az ég nem hagyá meghallgatatlanul. Egyszerre a' mély utból, melly két, fenyővel benőtt domb közt húzódtott el, egy pár fáklya tünt elő. Utánuk pompás hintó ment. Sternfeld grófné ült benne, gyermekeivel. Ők meghallották segítség utáni kiáltozásomat. A' kocszi megállott. Egy inas, kit egy ember fáklyával kísért, jött előmbe, 's a' hintóhoz vitt. A' nemes grófné, és szeretetre méltó gyermekei legbensőbb szánakozással viseltettek irántam. Ők engem ugy, a' mint valék, átázottan és víztől esurogva, magukhoz vettek a' hintóba, 's tovább hajtottak.

Károly. Ez szép és nemes tett vala; de hát a' grófnénak nem volt rá gondja, hogy uram atyámat atyjához visszavitesse?

Erd. ur. De igen. Azonban ama' perczen mit sem lehetett egyebet tenni, mint magával vinni. Ő kérdezősködött atyám' neve után; de én csak keresztnévét tudtam neki megmondani. Azt is kérdezte, hogy mellyik plebániához tartozik magánosan fekvő házikónk; de nekem még akkor illyesmiről semmi fogalmam sem volt, 's nem tudtam, mit kérdez. A' grófné föltette magában, hogy a' legközelebbi állomáson gondoskodni fog róla, miszerint atyámhoz ismét visszajuthassak. Azonban az ország háborus állapotban volt, 's maga a' grófné is, gyermekeivel együtt, ellenség elől futott. Midőn nap' keltekor az erdős hegyek közül egy tágas völgybe jutottunk, a' hintót ellenséges lovasok vették üzőbe, 's a' grófi család csak nagy nehezen menekült meg tőlök. A' grófné csehországi birtokaiba ment, 's engem is magával vitt. A' háborui zavarok több évek' folyta alatt minden kérdezősködést lehetetlenné tőnek; azután pedig föl hagytak velem, mert haszontalannak vélték, vagy talán azért is, mivel más ügyekkel lévén elfoglalva, többé rásem gondoltak. Minthogy a' grófné egyebet nem tudta rólam, mint hogy egy erdős vidéken talált, Erdőtelkinék nevezett el. Ő, és gyermekei nagyon megkedveltek. Az ifju grófokkal együtt a' legjobb neveltetésben részesültem, 's végre azon polczra jutottam, mellyet jelenleg elfoglalva tartok. De atyám- és testvéremről soha egy szócskát sem halottam azóta!

Károly. Milly öröme lenne atyjának, az én nagyatyámnak, ha olly megtiszteltetésben, és illy szerenésnek láthatná!

Erd. ur (mélyen megindulva). Ah jó atyám! Óh ha te még élnél! Milly örömet igyekezném most, miután Isten mindennel olly bőven megáldott, öreg napjaidat megédesíteni! De tudom, azóta sírodat, mit az anyámét is, régen moh lepi! — De bátyám! az talán csak él még? 'S valljon mi lett belőle? Óh ha én őtet ismét megláthatnám, milly örömet megbocsátanék neki! Milly érzékenyen szoritanám őt kebelemhez!

Károly. Kedves atyám! az isteni gondviselés talán nem hiában vezette e' hegyek közé. Talán nem csak testvére, de atya is él még.

Erd. ur. Ez egy kedves, de gyengén csillámló reményszikra. Talán, talán! De miként juthatok e' tárgyban bizonyossághoz? E' hegyláncz iszonyu nagy kiterjedésű. 'S hozzá a' lefolyt hosszú idő, melly alatt olly soknak megkelle változni, 's jóformán egy egész nemzedék kihalt az emberek közül! Én igen keveset fogok megtudhatni. (Föláll, és ég felé emelt szemekkel.) Óh Uristen, te látod szívem' érzelmeit. Nem szükség imádságomat szavakba foglalnom. — Jöszte Károly! nézzünk kissé körül a' vidéken. Óh ha atyám' házikóját, alacsony zsindefelével, 's mel-

lette a' kis kertet, nyájas cseresnyefáival, a' magas kőszikla' tövében, valahol megpillanthatnám! Ugy hiszem, annyi évek után is, a' legelső pillanatra rájok ismernék.

Károly. Ferit ne költsem föl?

Erd. ur. Hagyd őt aludni. Attól nem kell tartanod, hogy ő is az enyimhez hasonló sorsra jusson. Zsófi amott a' szikla mellett koszorut köt erdei virágokból. Megmondjuk neki, hogy itt a' közelben maradjon: 's a' kis Ferire jól gondot viseljen. (Mindketten a' bokrok közé mennek.)

Negyedik jelenet.

Pórléány.

(Egyik kezében nefelejcs-bokrétát, a' másikban pedig vizes korsót tart, és énekel.)

A' világos patakoeska,
Melly ezüst hullámot vet,
Gyönyörűn tükrözi vissza
Kék nefelejcs! képedet.

(Meglátva a' kis alvó Ferit.) Egek' ura! mit látok? Ott egy idegen gyermek alszik. Igen urias, és pompás ruhája van; 's mellette nagyon csinos kis kosárka, teli eperrel. (Kissé közelebb megy hozzá.) Óh de szép, nyájas kis fiu! Olly szép piros és fejér, mint az eper és virágja. De csitt! Nem akarom őtet fölkelteni. — Milly ártatlanul, milly vidáman néz ki; milly gondtalanul alszik. Itt ugyan áll, mit az én kis énekeim mond! (Néhány lépésnyire távozván, énekel.)

Mig szívünk a' csendes patak'
Hullámihoz hasonlít;
Addig kebelünkben is csak
Öröm és béke virít.

De megállj, ott jön a' szegény Jakab. Szegény, szerencsétlen ember! Mint sajnálom őt! De ha illy magánosan találkozzom vele az erdőben, mégis rosszul érzem mindig magamat. Mivel örökmindig komor, és soha sem láthatja az ember őt vidámnak. Őtet nagy bünsuly terheli. Óh, ki ezen kisdeden, és amaz emberen, ki ott jön, a' büni és ártatlanság közti különbséget nem látná, annak vaknak kellene lenni. Csak igazak az én verseim! (Dalát végigénekelve, az erdőben eltűnik.)

Lelkedre csak bünszenyvet ejts:
'S minden öröm távozik. —
A' vad habok a' nefelejcs'
Szende képét száműzik.

Ötödik jelenet.

A' szegény Jakab.

(Igen szegényül, de nagyon tisztán öltözve, rakás fát visz, mellyet a' földre tesz.) Én csak örökké visszajövök e' helyre, mintha épen itt lehetne 's kellene elvesztett testvéreimet föllelni, hol őt több mint harmincz elszentede utolszor láttam! Ez ugyan esztelenség tőlem; de nem tehetek különben. Lelkismeretem nem hagy nyugodni. Örökké hajhász, — keresem, és keresem, — jóllehet tudom, hogy mind hiában van. Félek e' helytől, 's mégis mindig vissza térek rá. Én érzem, mint jöhettek az emberek azon gondolatra, hogy az olly megholtak lelke, ki földön élteben egy határkövet kimozdíta helyéből, vagy gyilkosságot követett el, a' másvilágról kénytelen visszajönni, 's nem

hagyhatja el többé a' szörnyű helyet, hol a' gonosztettet elkövette. Óh csak egy gyilkos jöhetett legelőször azon gondolatra, miszerint van még borzasztóbb állapot is annál, melly a' pokolban van.

(Körülnéz.) Ma szép, meleg nyári nap van. Hegy völgy lombokkal, virág- és füvekkel diszlik. De azon iszonyu, zivataros éj után, midőn a' szegény, elhagyott testvéremet kerestük, — és nem találtuk meg többé, — rám nézve minden megváltozott. Az ég, melly eselekedetem fölött eliszonyodott, azon időtől fogva nem tetszik nekem olly szépnek, mint a' minő volt annakelőtte. A' nap, mellynek arany sugarai előbb olly szivből jól estek, azóta gyengén és olly homályosan süte' fenyvesen át, mint a' halavány hold! Milly ijesztőleg süvölt a' szél az erdőn és lombokon keresztül! Minden falevél rémülést hozva zörög füleimben. Ah milly rettenetes dolog a' rossz lelkiösméret! Pokol az, az emberi szivben. Minden embernek, széles e' világon, mindnyájának szeretném fülebe kiáltani, kiáltani ugy, hogy minden sziklák, 's maga az égnek magas boltozata is visszhangozná: emberek, emberek! Óvjátok meg kezeiteket és sziveteiket minden gonosztettől, nemcsak, de még a' rossz gondolatoktól is! Óvjátok meg lelkiösméreteteket!

(Leül a' padra; összekulesolt kezeit ölébe teszi, és fájdalommal néz felé tekint.) Ócsém, ócsém! Jó Ferencz! Ah kedves, ártatlan angyal te, kit olly hitzegőleg elhagytalak; ugyan hol vagy most? Talán azóta már régen oda fönt vagy az égben; vagy pedig még most is a' földön élsz? Talán valamelly vadállat elszagattott 's megevett, vagy pedig utonállók és rablók' társaságába jutottál, 's azokhoz hasonlóvá lettél? Ah inkább, inkább a' vadállatok által széttépetni, kegyetlen farkasok' edelélévé lenni; mint azokhoz hasonló rabló-'s gyilkossá válni! Inkább meghalni, mint gonosztévő gyanánt élni! Ezt én mélyen, mélyen, igen mélyen érzem!

(Föláll, és azon hely felé tekint, hol a' kis Feri alszik.) Ott, ott szunnyadoztál édesdeden, — ott (meglátja a' gyermeket, és megrettenve fölkiált:) Uristen! mit látok? Egének minden hatalmasságai legyetek velem! Vagy egészen tébolyodottá tesz háborgó lelkismeretem, — vagy pedig a' megholtnak lelkét látom; a' kedves angyal tűnik szemembe! — De nem, nem, ő nem lehet: csak álomkép az egész, mellyet megzavart képzelődésem fest előmbé. (Nyugtalanul járkál, homlokát dörzsöli, és ismét odatekint.) Hogyan? Még most is? Ugy csakugyan egy eltévedt gyermek, melly e' borzasztó erdőben utat vesztett. Vissza fogom őt szüleihez vinni. (Közelebb megy hozzá.) Óh a' kedves fiu egészen hasonló elveszett testvéremhez; minden vonásai ugyanazok, — szőke haja, — piros arcza, — szemöldökei. Alig merem őt megszólítani. De hisz' olly nyájas, és mosolyog álmában! Mégis csak fölkeltem. Kis fiu, kis fiu; kelj föl, ébredj föl!

Feri (félálmosan). Na, na; mi az? Hagyj békét!

Jakab. Ne haragudjál kedves kis fiu; hanem mondd meg nekem, hogy' hívnak?

Feri (duzzogva). Ej hisz' azt minden ember tudja, hogy Ferinek hívnak.

Jakab (álmélkodva). Még neve is! Óh Istenem, még egészen elveszttem eszemet.

Feri (fülegyenesedik, és merőn ránéz). Ki vagy te?

Jakab. Egy szegény, szegény, boldogtalan ember.

Feri. Sajnálak szegény ember! Talán nincs, mit enned, és éhezél? Ne, itt a' zsebemben van még, ugy hiszem, egy darabka kenyér; de nem, már mind elfogyott!

Jakab. Te igen könyörületes szivű vagy, kedves fiucska. Illy barátságos volt az én kis, szeretetreméltó ócsém is.

Feri (föláll, 's az eperrel telt kosarat véve, mellyet Jakab eddig nem vön észre, vele megkínálja). Ne, vedd el, és edd meg ezt az epret.

Jakab (megijedve hátrál, és elrémülve kiált). Mit; epret? Ki tanított arra, fiu, hogy nekem epret kínálj; — vagy csakugyan egy más világbóli tünemény vagy? Nincs különben; te az én kis ócsém vagy, ama' kedves fiucska. Valamelly farkas széttépett; és most megjelenesz nekem. — Félre ez eperrel! Ugy tetszik, mintha csak vért látnék. Minden szeme egy-egy nagy vércseppnek rémlik előttem, 's az elkövetett gyilkosságra emlékeztet.

Feri (ijedtében a' kosarat elejti, és szaladásnak eredve, kiáltoz). Atya! Károly! Zsófi, jöjjetek és segítetek!

Jakab (mintegy ájultságba esve, a' rakás fára dől, és fekve marad).

Hatodik jelenet.

Zsófi. Az előbbieik.

Feri (Zsófi felé futva). Zsófi, ez az ember meg akart ölni. Vérről és gyilkosságról beszélt. — Nézd, most meg van halva.

Zsófi. Óh nem! Ő neked semmi rosszat sem akart tenni. Nincs is meghalva, hanem csak elméjében beteg. Én mindent láttam és hallottam. Csak te légy nyugodt, és jöjj velem. (Jakabra vetve szemeit, magában.) Ez egy borzasztó látvány volt. Még minden tagjaim reszketnek. Magam is félek e' helyen. El kell atyámnak mondani, mi itt történt. (Ferit kézen fogva vezeti, 's elmegy.)

Hetedik jelenet.

Jakab.

(Lassan fölkel, és körülnéz.) A' tünemény elenyészett! — Nem, ez nem vala lélek. A' kis kosár még most is itt hever. Az eper' egy része, a' mohán szétszórva fekszik. Fölszedem ismét. — De nem! Inkább nyulok tüzes vashoz. Hadd maradjon elszórva. (Terhét fölveszi.) Óh e' teher súlyos ugyan az erejét vesztett, reszkető testnek! De szeretném, ha lelkemen egy nagyobb súly nem feküdnék! Akkor minden teher könnyű lenne. (Nagy bajjal, és lassu léptekkel elvánszorog.)

Nyolczadik jelenet.

Erdőtélki ur. Károly. Zsófi. Feri.

Erd. ur. Tehát azon ember azt mondá, hogy Feri egészen ócséséhez hasonlít? 'S megijedt nevének hallására? Az eper' látása rémülettel tölté el?

Zsófi. Ugy annyira, hogy földre rogyott. Még most is ott fog bizonyosan feküdni. De nem; — már elment!

Károly. Amott megy tántorgó léptekkel a' dombról lefelé. — Ah kedves atyám! ő bizonyosan testvére.

Zsófi. Mit? Az ott, testvére?

Erd. ur. Nem a' ruha teszi az embert. A' nemes sziv többet ér, mint egy csillag a' mellen. — Ha ama' szerencsétlen ott, jó emberré lett, — ugy minden jól van.

Zsófi. Bármí lett légyen büne, az a' fölött érzett bánata bizonyosan ószinte. Illyet még soha éltemben nem láttam. De mindebből én még legkevesebbet sem értek.

Erd. ur. Kedves Zsófim, Károly mindent el fog neked beszélni. Távozzatok el egy kissé, 's hagyjatok magamra. Igen meg vagyok rendítve. Kissé össze kell magamat szednem! Akkor majd utánakiáltok az embernek, és — beszélni fogok vele.

Feri. Ah ne hívd őt atya, vissza! Szörnyü képet csinál.

Zsófi. Valóban, édes atyám, — én nem akarnék vele itt az erdőben egyedül lenni.

Erd. ur. Azon ne aggódjál kedves leányom; menj testvéreddel, Károlylyal; és vidd magaddal a' kis Ferit is. Nekem azon emberrel magánosan kell szólnom. (Károly, Zsófi és Feri elmennek.)

Kilenczedik jelenet.

Erdőtelki ur, később a' pórleány.

Erd. ur. Uristen! legyen neked érette hála, hogy őt föltaláltam! Most már mit sem kételkedhetem rajta, hogy testvérem. (Utána néz.) Fölöttébb elerőtlenedettnek látszik, és gyakran megáll. Nekem is el van fogulva szívem, hogy most vele beszélni, 's magamat vele megismertetni szándékozom. (Párszor föl 's alá jár.) De már utána kiáltok, mielőtt ama' szikla megett eltűnik. (Hangosan kiáltva.) Hej; hallja! Jőjjön ke'd csak egy pillanatra, — ide, hozzám!

Pórleány. Engem hí az ur! Talán inni akarna? A' víz itt a' korszóban egyenesen a' patakról jön.

Erd. ur. Nem, fiam, téged nem hívtalak, hanem azon szegény embert, ki amott lent a' hegy' aljában megy. Azonban már csak meg kell a' vizet is kóstolnom. (Iszik.)

Pórleány. Jön már a' szegény Jakab. Némelyek ugyan tébolyodottnak tartják. De van annak esze, több, mint gondolnák. Letette a' terhet, hogy ne kelljen hiában czipelni.

Erd. ur. (Magában.) Minden, még Jakab neve is megegyez. (A' pórleányhoz.) Ismered azon embert?

Pórleány. Oh igen; ismeri azt minden, a' legkisebb fiu is!

Erd. ur. Miféle ember?

Pórleány. A' legjobb ember a' világon. Nem bánt meg az senkit, még egy gyermeket sem. Éjjel nappal mindig dolgozik. Csak hogy itt (homlokára mutat) nincs egészen rendén.

Erd. ur. 'S mi okozta, hogy illy baja lett?

Pórleány. Óh, erről nem örömet szólnak. (Titkon és bizodalmasan.) Sok évek előtt kis öcsését egyedül hagyta kint az erdőben, 's a' fiut azután soha sem találták meg többé. Ez most mindig nyomja lelkét. Minél öregebb lesz, annál inkább busul rajta. Sokszor egészen úgy van, mintha eszén kívül volna, 's csak úgy jár-kél, mint az árnyék a' falon. — Elég volt a' víz? Ugy adja ide a' korsót. Egy szegény, öreg embernek hozom a' vizet, ki várakozik rá, 's kit én úgy tisztetek, mint tula jdon atyámat; sokat beszélhetnék róla. De nem mulathatok itt tovább, 's általában nem igen jó volna, ha az időt feleslegessel vesztegetném. Nekem dolgom van. Isten áldja meg az urat.

Erd. ur. (Felső öltönyét kigombolva, aranyval telt erszényt huz elő.) Várj csak; nesze kis jutalmul fáradságodért.

Pórleány. Miért is ne! Azt az egy ital vizet csak nem fiztettem meg; majd megfizeti más. Utoljára még azt gondolhatná, hogy csak azért kínáltam meg a' vízzel, hogy jó szerivel koldulhassak. Pedig koldulni semmiféle képen sem akarok. A' ki egy darab kenyérkét megérdemelhet, és koldul, az tolvaj.

Erd. ur. Vedd el a' pénzt, és végy rajta azon szegény embernek, a' kiről szóltál, viz helyett néha egy kancsó bort, hogy megerősítse, és öreg napjaiban fölvidámitsa.

Pórleány. Az ur csak tud adni; úgy hogy végre is kénytelen az ember elvenni. No 's hát most kétszerezsen: Isten fizesse meg! Először magát az ajándékot,

azután pedig azon szép módot, mellyel azt nyújtja. Isten' oltalmába ajánlom. (Sebesen elmegy.)

Tizedik jelenet.

Erdőtelki ur. Jakab.

Erd. ur. Ihol jön! Mint dobog a' szívem, félelemmel vegyes örömtől! Istenem, minő mély barázdákat vont homlokára a' bánat! Szívem egészen megesik rajta! Hogyan szólítsam őt meg? Legjobb lesz a' szív' nyelvén, ezzel: te!

Jakab (a' fák közül kilépvén). Hivott engem kedves ur! Ha valamivel szolgálhatok, igen fogok örülni.

Erd. ur. (Nyájasan kezénél fogva). Kedves, kedves jó ember! Az igen szép tőled, hogy egy olly idegen iránt, kit nem is ismeresz, olly szolgálatkész és szeretetteljes indulattal viseltetel.

Jakab. Ah, hogyan is viseltethetném másképp! Másoknak némi kis szolgálatot tenni, ez az még egyedül, mi élteti keserűségét némileg édesítheti. 'S azt gondolom, hogy mindenkinek így kellene szívében éreznie, kinek valami jóvá tenni valója van. Csak az kár, hogy olly szegény vagyok, és az öröm, valaki iránt jóval viseltetni, olly ritkán esik nekem osztályrészüil.

Erd. ur. Isten a' jó szándékot is megjutalmazza. — Jó ember, nekem tetszik a' te gondolkozásmódod, és egészen barátoddá tesz. Egy eset megismertette velem szived' fájdalmit.

Jakab. Óh Isten! Ön ismeri a' vérző sebet; és nem utál meg engem?

Erd. ur. Ismerem, és szívem a' legteljesebb részvétellel viseltetik irántad. 'S hiszem, hogy e' sebet be is fogom még gyógyíthatni.

Jakab. Ah! azt ember meg nem gyógyíthatja! Ezt én nagyon is jól érzem.

Erd. ur. Ej dehogy! Én a' hívő vagyok, hogy fölfeledeztem az erre legjobb gyógyító füvet. Én neked elveszett testvéredről hozok hírt.

Jakab (Erdőtelki' kezét mindkét kezével megragadva). Uram! a' mindenható Isten' szent nevében kérem, — ne csináljon nekem hiu reményeket! Mondja meg a' tiszta igazságot! Mit tud ön testvéremről?

Erd. ur. Ő életben van. — tehetős, előkelő ember, tud rólad, és javadat ohajtja. Én most azért vagyok itt, hogy szívének érzelmeit, mellyeket egy ember sem ismer olly jól, mint én, föltárjam előtted.

Jakab. Ő él; ő küldi az urat hozzám! — Önt én hozzám, nyomorult emberhez! — Tehát nem gyűlöl; nem átkoz el engem?

Erd. ur. Ő neked már régen megbocsátott, vagyis inkább ő soha sem is haragudott rád. Nem egy könyvet hullatott ő érted. Sok esztendők óta hiában tudakozódott utánad. Végre az isteni szent gondviselés, — az alvó kised, és az eper' csudálatos története által — maga hozza a' két testvért, téged és őtet, ujolag össze. Ő nem messze van innen!

Jakab. Na, Istennek legyen hála! Most újra föléledek. Épen úgy vagyok, mint egy olly embernek kellene magát éreznie, ki elevenen eltemettetett, 's ki a' setét, hideg sírból imént jön ki az Istennek világos, meleg napfényére. (Térdeire esik, és fölemelt kezekkel az égre tekint.) Oh hála, hála neked jó Isten, e' nagy irgalmasságodért! (Miután ismét fölkelt.) 'S most hol van testvérem? Retteggek ugyan színe elébe lépni, 's térdeim reszketnek, hogy felé közelítek, kit olly nagyon megbántottam. Azonban szívem mégis, mégis felé vonz. Hol, hol van ő?

Er d. ur (mindkét karját messze föltárva). Itt; én vagyok testvéred.

J a k a b (egy lépést hátrálva). Mit? Ön? — Ön volna azon kis, szegény, ártatlan, általam olly gyalázatosan elhagyott Ferencz?

Er d. ur. Ne kétkedjél; ugy van. Én valóban testvéred vagyok.

J a k a b (térdeire omolva). Óh öcsém, kedves uram öcsém! Ah nézzen itt lábainál! Valljon megbocsáthat-e nekem?

Er d. ur (fölemelve). Ah nem ugy, Jakab! Ide, ide, keblemre. Feledjünk el minden szomorúságot. Isten mindent jó végre vezérelt. A' szerencsétlenséget szerencsénké váltni engedte. (Őt megölelvén.) Ne nevezzen engem önnék, hanem te-nek. Óh, hogy ismét fölletelek; ez rám nézve nagy boldogság.

J a k a b. Ah milly jó vagy te Ferencz! Kebleden új életre érzem magamat serkenni. Óh ha tudnád, melly igen megbántam elkövetett vétségemet.

Er d. ur. Óh halgass; egy szót se többé róla! Én birlak téged, te is ujlag engem. Adjunk hálát Istennek, 's örvendjünk jóságán. De, — alig merem kérdeni, — él-e még atyánk?

J a k a b. Ó él még, de persze, sokszor igen szomorun, szegénység- és nyomorúságban.

Er d. ur. Él tehát! Óh legyen Istennek hála! Föl, és hozzá, — hozzá, a' kedves atyai viskóba!

J a k a b. Amott jön épen.

Er d. ur. Kicsoda?

J a k a b. Az atyánk. Ő az. Mi birta őt az idejövételre, nem tudom; mivel csak ritkán, egyedül ünnep- és vasárnapokon hagyja már el lakásunkat, hogy istentiszteletre menjen. Óh csak örömeiben meg ne haljon!

Er d. ur. Öcsém, igazad van. Minden előkészítés nélkül, bármint szeretném is, nem lehet csak ugy egyszerre nyakába borulnom. Magam is reszketek örömemben; menyívvel inkább meg kell őt az örömeink illy életkorban rázkódtatnia. (Mély megindulással tekintve a' tájra, honnan atyja' jövetelét várja.) Óh te jó, jó atyám! Tudom, nem gondolod, hogy Ferenczed illy közel van hozzád. — Milly tiszteletreméltó nemes külsejű egy ősz, minőt alig keresne valaki illy alacsony fedél alatt! Milly jámborul és ajtatosan néz ki! Valóban, rá nézve áll, hogy: nem tekinthetni reá, a' nélkül, hogy valami földön tulira ne emlékeztesse!

J a k a b. Miatta még inkább örülök, mint magamért is, hogy ismét megtaláltattál.

Er d. ur. Most még e' bokor fedi el tőlünk. Mindjárt kilép megöle, 's itt lesz. Jöszte öcsém! és gondolkodjunk róla, mint lehetne őt itt létem felől legjobb móddal tudósítani.

Tizenegyedik jelenet.

Az öreg. Pórléány (ki őt vezeti).

Öreg (igen tisztos arezczal. Két felé simított fejér hajfűrtjei válláig érnek. Nyakán fejér kendő, lelógó végeikkel. Ruhája régi szabásu, sötét színű; kezében pálcza van, mellyre támaszkodik). Tovább nem bírnak már öreglábaim; itt a' padra le kell ülnöm, hogy magamat kissé kipihenjem. Csak amaz idegen urat még itt találhatnók!

Pórléány. Azon ne aggódjék! Kocsija, mint mondják, igen rossz állapotban van; 's a' legközelebb falubeli kerékgyártó és kovács, kik kiigazításával foglalkoznak, nem olly igen gyorsak a' munkában. Azon ur nem fog egyhamar tovább utazhatni.

Öreg. Beszélmem kell vele. Egy aranyat, mellyen egész akó hort is lehet venni, nem szoktak egy ital vizért

adni. Bizonyosan tévedésnek kellett történni. A' jó ur alig ha megnézte a' pénzt, minckelötte azt neked adta.

Pórléány. Az lehet. Én a' pénzt nem ismertem; nem tudtam, hogy az olly sokat ér. Különbö megkérdeztem volna az urat, ha valljon nem hibázta-e el. Egyébiránt igen előkelő ur. Én még illyet nem is láttam. A' mi leginkább különösnek tetszett rám nézve, az, hogy két kabátot visel egymás fölött 's midőn a' felsőt kigombolta, itt (mellére mutat,) egy csillagot vettem észre, melly az alsó ruhához volt varrva. Ezen ur — ugy gondolom — utoljára talán egy király, vagy császár.

Öreg. Na, persze! De hiszen legyen akárki, pénzét jó lélekkel sem én, sem te meg nem tarthatjuk. Én az én ősz hajamat becsülettel akarom föld alá vinni; tégy te is piros orczáddal hasonlót. Vegye ő a' maga pénzét vissza. A' becsületesség soha se váljék előttünk egy darab aranyért eladóvá.

Pórléány. De egész arany hegyekért se. (Mindenfélé széttékingetve.) De ugyan hova is lett az az ur? Kissé utána nézek, hogy mi nyelte el őtet. (A' bokrok közé megy.)

Tizenkettedik jelenet.

Jakab. Öreg.

Jakab (más oldalról jön). Óh atyám, én neked jó hirt hozok. Lelki betegségemből kigyógyultam. Istennek legyen hála, egészen más ember lett belőlem. A' vas abroncs, melly mintegy homlokom körül volt kovácsolva, eltűnt, 's a' kő, melly szivemen feküdt, leesett. Csak nézzen jól meg, és tekintszen szemeim közé.

Öreg. Igaz, hogy szemeid örömtől csillognak, 's belőlök tiszta, világos ész pillant ki. Egészen megváltoztál; illy vidámnak sok évek óta nem láttalak. De hát mi történt veled? Szólj!

Jakab. Ferenczről hirt hallottam. Ó él még, — és előkelő, nagy ur, ki mellén csillagot hord.

Öreg. Ah Jakab, most megint elrontod minden örömeimet! Fájdalom! te még mindig nem vagy lelki betegségéből kigyógyítva. Félek, hogy egészen eszedet vesztetted. Nyilt szemekkel álmodol.

Jakab. Bizonyára nem, édes atyám! Én magának tiszta, bizonyos igazságot mondok. Fia él, és erről meg is fogom győzni.

Öreg. Uristen! ha ez való volna! De én nem hiszem. Persze, hogy él az egekben, 's ott reménylem is őt meg láthatni. De itt e' földön soha!

Jakab. Még itt a' földön is. Ez iránt atyám tüstént kézzelfogható bizonyosságot fog látni.

Tizenharmadik jelenet.

Öreg.

Istenem! csak ne legyen elmezavarodásának ez egy újabb körjele! Itt van épen a' hely, hol a' kis Ferenczet elhagyta. Szegény Jakab. A' padot, mellyen ülök, ő csinálta, 's nem egy órát töltött rajta keseregve. Félek, nehogy a' helyett, hogy Ferenczet meglássam, Jakab' elmebetegsége olly fokra növekedjék, hogy ő rám nézve egészen elveszzen. A' félelem és remény küzdenek szivemben. De — legyen az Ur' akaratja. Tegyen ő a' maga szent tetszése szerint.

Tizennegyedik jelenet.

Jakab és Feri, utóbb Zsófi és Károly. Öreg.

Jakab (a' kis Ferit kézen vezetve). Atyám! nézd meg jól e' gyermeket, és mondd meg, mit gondolsz fölöle.

Öreg. Jó Isten! mit látok! Hisz' ez élő képmása elvesztett Ferenczünknek. A' kedves fiucska Ferenczünkhöz nem is hasonlíthatna már jobban: csak hogy ő szebben van öltözve. Olly egészen hasonló hozzá, mint egyik harmatesepp a' másikhöz.

Feri. Adjon Isten jó napot, kedves öreg atya! Nézd, kezet adok neked; csak csapj bele.

Öreg. Na hát tedd a' te kis gyengéd kezeidet az én öreg, kiszáradt tenyerembe, 's mondd meg, mi a' neved, — és kinek a' gyermeke vagy?

Feri. Az én nevem Feri, 's a' tied vagyok. Én a' te unokád vagyok.

Öreg. Mi; hogyan? Ez fölöttébb csudálatos volna! Jakab, mint jutott e' gyermek ide? Nekem az eszem is megáll.

Zsófi (felé sietve). Édes, kedves nagyatyám! (Megesókolja kezét.) Óh mint örülök, hogy tisztas arcát láthatom.

Öreg. Milly játékot üz velem a' te'ins kisasszony! Az nem jól van, hogy egy öreg emberrel illy tréfát üznek.

Zsófi. Oh Istenem! ugyan mit mond? Nézzen csak szemeim közé. Lássa, hogy örömben sírok. Én bizonyára komolyan szólok; én magának unokaleánya vagyok.

Öreg. Nagy Isten! mi lelt engem? Keblem egészen fölhevül, 's az én szemeimbe is könnyek tolnak. De előttem még az egész csak mint álom tűnik föl. Ah ez öröm nagyon is nagy lenne rám nézve.

Károly (előlépve). Nagyatyám, kedves nagyatyám! Ime még egy unokát lát maga előtt. (Meg akarja kezét esókolni, mit azonban a' nagyanya nem enged meg.)

Öreg. Mit, 's még mindig több öröm? Mennyekbe tétettem-e által: 's nem vagyok a' földön többé? Óh Istenem, megölsz csupa jószág- és irgalmaddal. De valóban úgy vagyon-e; ti mindnyájan az én unokáim vagytok?

Károly. Valóban azok vagyunk. Óh milly boldogoknak érezzük magunkat, hogy köztünk szemlélhetjük!

Öreg. Ah milly sokat szeretnék kérdeni tőletek! — De szívem igen tele van. Azt sem tudom, hol kezdjem. Te, kedves kis Feri, mondd csak meg nekem, hol tartózkodtok különben; hol laktok?

Feri. Óh innen messze, messze a' fővárosban, hola' király lakik.

Öreg. Mit!? És maga, kisasszony — ah, még azt sem tudom, mi a' neve.

Zsófi. De ne mondja nekem, maga, hanem te. A' mi pedig nevemet illeti, Zsófinak hívnak kedves öregatyám.

Öreg. Szép; így hívták nagyanyádat is. No 's kedves Zsófi, mondd hát meg nekem, mi az édes atyád?

Zsófi. Ó kormányelnök, 's a' király, ki őt igen szereti, csak nem rég emelé nemesi rangba.

Öreg. Mit, a' király őt annyira szereti és tiszteli? Ah milly öröm ez rám, öreg emberre nézve! Isten áldja meg ezért a' királyt. (Károlyhoz.) De ön, kedves urfi, a' maga nevét szinte nem tudom még.

Károly. Nevem Károly, kedves öregatyám. De hívjon engem is te-nek. Szívem annyira teljes az irántai szeretet- és tisztelettel, hogy örömemre válik, ha magamat ön által te-nek hallom szólíttatni.

Öreg. Na hát, te, kedves unokám, Károly! légy szívem' teljéből üdvözlet. Ah milly boldogság, három illy szeretetre méltó unokát egyszerre, 's legelőször látni! De hol, hol van atyátok?

Feri (ujjával mutatva). Ott áll a' fák megett.

Tizenötödik jelenet.

Erdőtélki ur, később a' pórleány. Előbbiek.

Erd. ur (kitárt karokkal előlépve, 's az öreghez sietve). Atyám!

Öreg. Fiam! (Erőködik fölkelni, 's elébe menni.) Ah térdeim megtörnek az öröm' nagy volta miatt. Minden tagjaim reszketnek és inognak.

Erd. ur (megölelve). Óh atyám, szeretett atyám! Óh boldog óra, mellyben bennünket az Isten így összehozott ismét, mellyben nyakába borulva sírhatok.

Öreg. Most már örömmel halok meg, mivel ezt is megértem. Azt hittem, hogy e' földön nem foglak többé meglátni, 's ime az Isten még gyermekeidet is látnom engedte.

Erd. ur. Áldassék jósága örökké! Az öröm, mellyet szeretett atyám! viszonzlása fölött érzek, háromszorossá válik az által, hogy három gyermekemet is bemutatthatom. Óh kérem atyám! áldja meg mindhármukat!

Zsófi (nagyatyja előtt letérdelve). Igenis, szeretett nagyatyánk, mi mindnyájan áldását kérjük. (Károly és Feri szinte letérdelnek.)

Öreg. Titeket megáldani? Óh igen, ezt szívem' mélyéből teendém. (Kezeit összekulcsolva, néhány perczig az ég felé néz; azután kezeit a' gyermekek fölött kiterjesztve.) A' nagy, a' mindenható 's irgalmas Isten áldjon meg mind a' hármatokat, 's engedjen benneteket jó emberekké válni. (A' gyermekeket egyenkint fölemeli, 's megöleli.) De kedves fiam, gyermekeidet ugyan elküldted hozzám, 's nekem úgy tetszett, mintha csak angyalok' jelenését látnám; de hol van szeretett gyermekeidnek, az én kedves unokáimnak az anyjok? Nincs itt? Talán már a' nagyanyánál van mennyben, vagy még e' földön él?

Erd. ur. Él még! Ó egy kedves, nemeslelkű, derék nő. Beteg volt; egy távolabb eső gyógyvizet kellett használnia, de most már egészsége ismét tökéletesen helyreállt. Épen az utban vagyunk, őt hazahozandók. Ah milly áldott utazást engedte Isten élvezni! Mint fog örülni a' jó asszony, hogy atyámat megismerheti. Holnapig, reményilem bemutatthatom őt, hogy mindketten térdeinken vehessük atyai áldását házassági szövetségünkre. Bizonyára ő méltó, leányának hivatni. Atyámnak nagy öröme lesz benne.

Öreg. Így hát minden újabb szó, mellyet hallok, új boldogság! De mondd meg mégis az ég' szerelmeért, kedves Ferenczem, hogyan ismerted meg e' fiamat, testvéredet Jakabot, azonnal?

Jakab (ki eddig oldalt állt, 's részvétét egyedül könnyek, égre vetett pillantások, és taglejtések által fejezte ki, valamivel közelebb jön). Az Isten ezt igen csudálatosan intézte. Az alkalmat rá ama' kosárka szolgáltatá, az eperrel.

Öreg. Az eper? Lehetetlen! Nagy Isten, milly csudálatosak a' te utjaid! Igen, igen, most kezd előttem a' dolog érthető lenni. Mit nekem előbb Őrszi, a' szénégető leány, az alvó gyermek, 's az eperrel telt kosár felől mondd, mindent világossá tesz előttem. Óh Jakab, képzelem, milly élesen kellett e' látványnak metszeni szívedet! De beszéld csak el részletesen az egész dolgot, mint történt.

Erd. ur. Kedves atyám, erre majd később elegendő időnk lesz még; most csak készüljön utra. Magának velem kell jönni, 's állandóan velem laknia. Öreg napjait ezentul töltsé békeség- és örömben, semmiben szükségem nem látva.

Öreg. Óh én élemedett, elaggott ember, nem vagyok én olly fővárosba való többé.

Erd. ur. Nekem egy szép falusi jószágom van, egy mérföldre a' székvárostól. Ha a' városban nem fog tetszeni,

ott a' falun lakhatik. 's a' jószág fölötti fölügyelést is átveheti. Te is, kedves Jakabom, ezentul velem fogsz lenni. Te az én jószágomban alkalmas foglalkozásra találhatsz, 's ezentul jobb napokat kell élned.

Jakab. Oh Istenem, de megérdemlem-e én ezt? Oh mily szomorú következményei lehetnek az egész életre, csak egy gyermeki hibának is! Nézzetek csak jól meg, kedves gyermekek, engem, szegény, bu-görnyesztett embert, az én szegény öltözetemben; 's tekintetek azután atyátokra, mint áll ő itt, oly szépen, élte virágjában, az Istentől öröm- és tisztelettel megkoronázva. Már mint gyermek gazdag volt ő a' legszebb reménységekben. Így a' szép virágok jó gyümölcsöket hoznak; így lesznek a' jó gyermekek szerencsés emberekké.

Öreg. Böles emlékeztetés. Igen, sokszor egy kis hiba nagy szenvedésekre ad okot. 'S ha szívünket nem őrizzük meg jól, 's magunkra kellőleg nem vigyázunk, úgy a' legkisebb dolog is nagy tévedésekre vihet minket, és nagy szerencsétlenséget okozhat. Az eper magában a' legártatlanabb és kellemesebb gyümölcs: és mégis szegény Jakabnak egy olly ballépés' tevésére szolgált kísértő alkalmul, melly rá szörnyű keservet hozott. De ha a' tévedő magát igazán megjobbitja, úgy az Isten őt ismét örömmel vigasztalja meg. Istennek erre ezer meg ezer eszközei vannak; mint most épen ez epret használta eszközül, Jakabnak, 's vele mindnyájunknak boldogítására.

Erd. ur. Ugy van, az Isten mindent legjobban intézett, 's most mindannyian örvendjünk szerencsénken. De jöjjön már edes atyám, és tegyen készülteket e' vidéknek végképeni elhagyására, 's arra, hogy úgy, valamint Jakab, velem jöjjön.

Pórleány (ki éppen ekkor jön elő, 's az imént mondott szavakat hallja, hangosan el kezd sirni és zokogni; az öreghez siet, és megfogja kezét). Óh edes öreg atyám, ne menjen el, és ne hagyjon el engem! Nekem senkim sincs más, ki felőlem gondoskodnék.

Erd. ur. Ah, a' jó gyermek, ki nekem olly szívesen adott innom. Kicsoda ő, és mit tehetek javára?

Öreg. Emlékezel még tán Ferencz, szomszédunkra, az én öreg barátomra, a' becsületes szénégető Tamásra. Te őt gyakran meglátogattad gunyhójában, 's ő neked nem egyszer adott darabka kenyert és almát. Ő, és minden hozzátartozói, régen a' földben nyugosznak; egyedül e' maradt életben. Ő az elhunytak unokája, és szegény árva. Velem sok jót tett. A' szegény öreg ember, a' kinek előbb vizet hozott, — én vagyok.

Erd. ur. Ugy-e? Tehát te kedves kis leányom, unokája vagy ama' becsületes szénégetőnek, és atyám' jótévedője? Mit te atyámnak tettél, én fogom neked visszafizetni. Atyám iránt tanusított szeretetedért, e' naptól fogva leányom leszesz. Te is velünk jössz, — és gondom lesz további jövődödről.

Pórleány (sirva kezét esókol). Isten fizesse meg önnek; én hálaomat még csak szavakkal sem tudom kifejezni.

Erd. ur. Adj hálát a' jó Istennek, edes gyermekem! Látod ebből is, mint jutalmaz meg az Isten minden jót, 's hogy a' pohár vizet sem hagyja jutalom nélkül. De most atyám! atyai házikónkat, az előttem bármilly fejedelmi palotánál becsesebbet is meg kell gyermekeimmel néz-nem. Te Károly, mondd meg az inasoknak, kiket a' faluban, utazó-kocsinknál fogsz találni, hogy ebédünket a' vendégfogadóból, 's a' magunkkal hozott borok' legjobbját, nagyatyám lakásába hozzák. Tartsunk mindnyájan, a' mint itt vagyunk, egy barátságos örömlakomát, 's azután utazunk tovább Isten' nevében.

Pórleány. Ej, hisz' a' faluba majd elszaladok én; ugyanis legjobban tudom én oda az utat. Egy darabig ugyanazon ut szolgál mindnyájunknak.

Zsófi (a' pórleányt karon fogva). Ugy hát e' darabon együtt fogunk menni.

Feri (ki a' mint az eper jött szóba, azonnal hallgatva kosarkájához ment, 's az abból földre hullott szemeket fölszedte, most az ujjal megtöltött kosarat hozza). Én ma sehogy sem tudtam epremet eladni. Az atya sirt, és elfordította arcát; Jakab ott eliszonyodott tőle, úgy hogy földre esett: de a' nagyatyá, gondolom, nem fogja megvetni. Itt van, vedd te el kedves nagyatyá.

Erd. ur. Ez már szép! Ezelőtt csaknem negyven évvel, én mint fia, kivántam, illy kis gyermek koromban eperrel szolgálni. — 's most azt unokája hozza.

Öreg. Valóban szép, és szívreható. (Elvévén a' kosarkát.) Köszönöm, edes gyermekem. (Fölszáll, az eperrel telt kosarat kissé föltartva, szeméit ég felé emeli, 's ünneppélyesen, elérzékenyülve mondja:) Mindenható nagy Isten, ki az alacsony eperbokrakat és magas fenyveket ültetted, 's valamennyi teremtményeidről, nagyok- és kicsinyekről egyaránt atyailag gondoskodol: Te ezen, sok emberek által kevésre becsült gyümölcs által rajtunk mindnyájunkon nagy dolgokat vittél végbe! Mint vérzett szívem akkor, midőn fiamtól megfosztattam; mint jajgathatott a' szegény gyermek, 's mily szomorúságban töltötte Jakab a' maga napjait . . . és most, mily boldogok vagyunk mindnyájan! Már akkor meg vala gondolatodban ez öröm számunkra, 's már akkor megtetted intézkedéseidet, az én, és mindnyájunk' boldogítására! Egész szívem hála és imádás' érzelmeitől lángol. Te benned van legfőbb örömem! Ugy hiszem, hogy az enyimmél nagyobb örömet csak a' jámbor ősz Simeon érezhetett e' földön. De azért én is elmondhatom vele: Most már elbocsáthatod Uram, a' te szolgádat békeségben, miután szemeim is láthatták még az üdvet, mellyet Te mindnyájunk' számára készítettél! (Mindnyájan megfelelő állás és taglejtések által fejezik ki belérzelmeiket, 's a' függöny legördül.)

TAN- ÉS NEVELÉSÜGYI TUDÓSÍTÁSOK.

Ausztria.

(A' közoktatási ministerium' tanítási terve. Folyt.)
„Általános pontok. 1. §. Az álladalom, joga- és szent kötelességének ismeri, a' mindkét nemű ifjuság' taníttatása felől gondoskodni, 's e' tanítást nyilvános oktatók által maga részéről is adni, de a' mennyiben magánosok által adatik is, arra, a' családi jogok' megsértése nélkül fölügyelni.

2. §. Minden szülők és gyámok kötelesek magzataik- és gyámoltjaiknak legalább annyi tanítást adni, vagy adatni, mennyi jövődöben, a' nyilvános népiskolákban megszerezhető lesz.

3. §. A' tanítás adatik: 1) a' család' kebelében, 2) magániskolákban, 3) nyilvános iskolákban.

4. §. A' tanítást a' család' kebelében, minden oktatási fokokon végig adhatni. A' család' kebelében tanítottak: 1) legfőlebb is életkoruk' tizenkettedik évének betöltése után, kötelesek egy nyilvános iskolában kiállott próbatét által bebizonyítani azt, hogy a' nyilvános iskolák' számára kiszabott tanításban, elegendő sikerrel részesültek. Ha ki-

tetszenék, hogy a' siker nem kielégítő, ugy a' szülők- és gyámok kényszeríthetők rá, miszerint vagy a' magánoktatást folytassák, vagy pedig a' gyermekek a' nyilvános vasárnapi, vagy akár ismétlési iskolába mindaddig járjanak, valámig csak a' hiányt helyre nem hozzák. 2) Hogy valamely nyilvános iskolába fölvetthessenek, az erre szükséges előismeretek' bírását, próbatét által kell bebizonyítaniok. 3) Hogy a' főiskolákban szigorú vizsgálatokra, vagy pedig az ezen iskolai tárgyakra vonatkozó álladalmi próbatételekre becsáttassanak, kötelesek külön próbatét, vagy nyilvános bizonyítványok' előmutatása által, azon kiképzetés' bírását tanusítani, melyet a' főiskolákra előkészítő intézetekben megszerezhetnek.

5. §. Magániskolák' állítására föl van minden jogosítva, ki 1) nagykoru; 2) beestelenítő vétségben el nem marasztaltatott, sem valamely tanítói állomásról, a' nyilvános hatóságok által el nem volt mozdítva; 3) bir a' törvényes kellékekkel, mellyek szükségesek arra, hogy a' fölállítandó iskolában, ha hogy az nyilvános lenne, tanítói minőségben alkalmaztathassék; 4) olly tanítási tervet mutat elő, melly az illetén intézetek' fölállítására fölött örködő hatóságok' helyeslését kiérdemli. Magán-népiskolák' fölállítatására engedelmet a' tartományi iskolatanács ad, fensőbb tanító-intézetek' megnyithatására pedig a' közoktatási ministerium.

6. §. A' magániskolákat illetőleg: 1) azok' tanítói, a' kívánt kellékekre nézve, ugyanazon szabályokhoz kötvék, mellyek a' nyilvános tanítókra nézve fönállnak. 2) A' vállalkozók felelősek azok' állapotjáért. 3) A' nyilvános iskolákkal együtt, a' nyilvános iskolai hatóságok' fölügyelése alá helyezvők.

7. §. A' nyilvános iskolák alsóbb és felsőbb népiskolákra, továbbá közép- és főiskolákra oszlanak. A' népiskolákban előadatik mindaz, mit hogy tudjon és értsen, ezen túl minden ausztriai honpolgártól meg fog kívántatni. A' főiskolákban ama' legfensőbb, szorosan tudományos oktatás adatik, melly általában iskolákban adható; ilyenek az egyetemek, és technikai intézetek. A' középtanodák részint a' főiskolákra, részint olly külön életfoglalkozásokra készítenek elő, mellyek magasabb kiképzetést igényelnek, mint minőt a' népiskola nyújt, de mégis a' főiskolai tanítást nem teszik szükségessé. Ezek a' gymnasiumok, a' polgári 's reáliskolák, és más specialis tanító-intézetek.

8. §. A' nyilvános oktatás a' népiskolákban minden szükölködőknek, a' közép- és főiskolákban pedig minden olly szegényeknek ingyen adatik, kik az alsóbb iskolai folyamokban bebizonyították, hogy tehetségök, és a' tanulás-hoz kedvök van.

9. §. A' főiskolák jövöre közvetlenül, a' többiek pedig közvetve, a' közoktatási ministerium alatt fognak állni. A' nép- és középiskoláknak a' ministerium' főkörmánya alatti vezérletére minden tartományi fővárosban országos iskolai tanács fog fölállítatni, melly négy igazgatóból álland; egy a' népiskolák-, egy másik a' gymnasiumok-, egy harmadik a' többi középtanodák-, egy negyedik végre (a' püspöki consistorium' előterjesztésére kinevezendő), a' hit-tanítás- és az ifjuság' vallási kiképzetésének érdekeit képviselvén. Ezen igazgatók felelősek a' gondviselésükre bízott tanítás' ágainak állapotjáért. Ők egyedül a' rájuk bízandó ügyekhez értésrei tekintettel, 's leginkább a' tapasztalt iskolaférfiak' soraiból választandók. Az országos iskolai tanács a' tartományi kormányának egy osztályát képi.

I. Osztály. Az alsó, vagyis népiskolák.

10. §. A' népiskola' tiszte, azon ismeretek és készségek' összegét szolgáltatni, mellyek jövendőre az ausztriai álladalomnak minden nagykorúságra jutott lakosában föl-

teendők lesznek, hogy az, becsületos kereset által létét biztosíthassa, 's az új statusintézkedésekből keletkező jogait és kötelességeit, saját 's az egész álladalom' javára gyakorolni, 's emberhez illő életet folytatni képes legyen.

11. §. A' népiskolák- és ezek' tanítóinak föntartása jövöre a' község' ügyeihez tartozik. A' községek föl vannak jogosítva, e' végre külön községi adót kivetni. Azon személyek és testületek, mellyek ez ideig az iskolák és tanítók' tartásához segedelemmel járulni köteleztettek, e' tartozás' terhe alól ezentul sem vonhatják ki magukat, egyéb a' mennyiben az ok jövöre megszűnnék, mellynél fogva ilylyesmire köteleztettek. (Hogy az iskolák' jó karban tartásához járult legtöbb uradalmakra nézve, az urbéri tartozások és tízed' megszüntetése által, nem csak az ok elmarad ezentul, de a' lehetőség is megszűnik, hasonló segedelmeket nyújtani, világos.) „Azon segedelmeket egyébiránt, mellyek pénzben állanak, a' községipénztárba tartoznak átszolgáltatni. Hol a' községektől nem telik, ott tartományi erő, a' tartományok' részére pedig, álladalmi segítség jövend közbe, mellynek nagysága felől a' tartományi, országos és birodalmi gyűlések fognak határozni.

12. §. Falusi iskolákban ezentul iskolapénz nem fog fizettetni; a' városi iskolákban azt a' tehetősebbektől megvagy nem kívánni, a' községek' szabadságában álland; de beszedeletésnek sehol sem maguk a' tanítók, hanem a' községek által kell eszközöltetnie.

13. §. Az ezen iskolákban tanítástárgyak: 1) Hit-és erkölestan. 2) Olvasás, írás és számolás. 3) Az anyai nyelv' tudománya azon fokig, hogy a' tanítvány magát rajta szóval és írásban jól kifejezhesse. 4) Népszerű természet-, ember- és honismeret. Ennélfogva: a) a' világ- és hazai történetnek, 's a' honi alkotmány- és igazgatásnak alapvonalai, földleirástannal összekötve; b) mértani alaktan, rajzolással; c) a' népszerű természettan- és történetnek, 's a' műtannak azon részei, mellyek a' legszokottabb és fontosabb falusi és városi üzletekre gyakorlatilag alkalmazhatók; az e' czélra leginkább szükséges statistikai ismeretekkel együtt. 5) Gyakorlati utmutatás a' hasznos foglalkozásokra (gyümölcsfa-tenyésztés, női munkák, stb.) 6) Ének, testgyakorlatok, 's ezek közt a' katonaiak is.

14. §. Hogy a' népiskola rendeltetésének megfelelőhessen, azon gyermekek, kik fensőbb iskolába járni nem fognak, bevégezt hatodik évöktől kezdve, tizenkét éves korukig tartoznak bele járni; későbbben pedig a' vasárnapi iskolába, éltök' tizenötödik esztendejének betöltéseig; apródonkint, 's minél hamarább csak lehetséges, arról is kellvén gondoskodni, hogy: 1) minden községben, hol legalább 60 iskolázandó gyermek van, kik a' hely' távolsága miatt más iskolába nem járhatnak, önálló iskola alapíttassék; 2) hogy minden nemzeti iskolához egy harmadik osztály adassék; 3) hogy minden népiskola birjon az osztályok és tanítványok' minő- és mennyiségéhez mért számú tanítók-, tanítónők- és tanuló szobákkal, — egy játékhelylyel, 's falukon kerttel együtt; 4) hogy faluhelyen, hol ez kívánatosnak mutatkoznék, a' tanítók' segítségére, a' lelkipásztorkodó papság, mennyiben ezt pásztorkodási dolgai engedik, a' vallástanításon kívül, a' népoktatásnak egy más ágát is vállalja magára; 5) hogy a' kisededővő-intézetek' fölállítására lehető legnagyobb kiterjedésben gyakoroltassék; 6) hogy valámint a' kisededővő-intézetek előkészítik a' tulajdonképeni népiskolákban nyert tanítást, ugy azt a' czélirányos vasárnapi iskolák folytassák és vigyék tökéletességre.

15. §. A' népiskolai harmadik osztály, 's a' vasárnapi iskolák különösen azon különbséget tartoznak figyelembe venni, melly a' városi és falusi foglalkozások, ezeknek a' hely- és tartományi viszonyokhoz képesti külön

nemei, tovább a kétféle nem, — s végre azon tanítványok közt van, kik iskolai képeztetésüket a népiskolában befejezik, s azok közt, kik azt egy felsőbb iskolában folytatni fogják.

16. §. A tanítás a népiskolában kizárólag anyai nyelven adatik; a községek elhatározásától függ, akarnak-e, s miképen, egy más hazai nyelvnek egyuttal meg tanulása felől gondoskodni.

17. §. A jövőben alkalmazandó mesterek szükséges kimivelése iránti gondoskodásból, minden tartományi fővárosban azonnal egy, jelenleg ugyan két-éves, később azonban három-évesse teendő képzőintézetit tanfolyam rendeztessék, melly lassankint tökéletes tanítói növeldévé (seminariummá) lesz átalakítandó. E tanfolyamra csak olly tanítványok vétessenek föl, kik érvényes bizonyítványok, vagy fölvételi próbatét által kimutatják, miszerint mindazon tanulmányokban, mellyek jövöre a polgáriskola negyedik osztályának két tanévében, vagy pedig a gymnasiumok négy első osztályában elő fognak adadni, jártasok. Minden illy mesterképző tanfolyam élén egy gyakorlatilag képzett iskolaférfit áll, mint igazgató, ki egyszerűsmind az intézet első tanítója, s illendő fizetéssel ellátva, magát egészen e hivatalra köteles szánni. A többi tanítók egyelőre a városban található legkitünőbb tanítók közül fognak segedelműl használtatni, s foglalkozásaik illetén szaporodásaért kárpótlásul jutalmat kaphatnak. Ezentul tanítói állomásra csak egy ollyan fog ajánlható lenni, ki a kiállott elméleti és gyakorlati próbatét erejénél fogva, egy illy intézet által kiadott bizonyítvánnyal fog birni.

18. §. Valamennyi vidéki mesterek és tanítók (segéddek) ezentul, évenként legalább kétszer, mindenkor 2—3 napra, kötelezettek, a mostani decanatusok- vagy vicariatusoknak megfelelő iskolai kerületekbe fölosztva, összegyülekezni, hogy neveléstani tapasztalataikat kölcsönösen kicseréljék, a tanítási újabb módszerek- és eszközökkel megismerkedjenek, és így magukat folytonosan tökéletesítsék. (Hogy ez honunkban is rendesen fog ezután, még pedig a papi kerületi-gyűlések alkalmával, mint legalalmasabb időben történni, az itt-ott megkezdett gyakorlat után, szabad remélnünk.) „E tanítói gyülekezetek vezetésére, minden iskolai kerület főigazgatója, időről-időre, minden kerület számára ki fog egyet, az e kerületben lakó legkitünőbb iskolaférfit közül jelelni. Hasonlóképen fognak a városokban a tanítók évenként többször összejülni, vagy ha a város nagyobb, kerületenkint külön összejülni. A lelkipásztorkodó papság buzdíttassék az illy gyülekezetekbeni lehető leggyakoribb részvételre. (Az erre ösztönt a papság legjobban föl fogja azon természetes összeköttetésben találni, melly az iskolát az egyházzal összefüzi; csak azt kell annakokáért a statusnak, saját érdekében is, de az egyház jogainak tekintetbe vételénél fogva is meggátolni, hogy az iskola és egyház közötti eme természetes viszony meg ne zavartassék; mit főleg az elemi iskolákra nézve kell kívánnunk, mint mellyek egyenesen az egyház kifolyásai.)

19. §. Minden tartomány részére külön, vagy több tartományoknak együtt, a legfőbb iskolai hatóságok fölügyelése mellett, egy olcsó iskolai lap megjelenése fog eszközöltetni, és minden iskola köteles lesz annak egy példányát járatni. A tanítók kötelezettek arról is gondoskodni, hogy minden iskola mellett rendeztessék egy kis természeti gyűjtemény, könyvtár és énekek gyűjteménye stb.

20. §. Hogy a már jelenleg alkalmazott tanítóknak is alkalom nyujtassék a szükséges önkimivelésre, a legközelebbi években a tanítói gyülekezetek lehető leggyakrabban tartassanak, s a köztök, és a gyűlés helyén lakók közt található legalkalmasabb egyének buzdíttassanak, a kívánt oktatás nyujtására.

21. §. A tanítók jövőben határozott fizetést huznak, melly nekik a község pénztárából fog kiadatni. A fizetés egy részének természetmennyekrei (deputatumrai) átváltoztatása, mindkét félnek ez iránti kölcsönös egyezkedésétől függ. Egyébiránt a természetmennyek is a községi előljárók által szedetnek be, s adatnak által a tanítónak.

22. §. Az új rendszer szerint képezendő tanítók fizetését akképen kellend kiszabni, hogy lehetővé téssék nekik, minden más mellékes foglalkozástól menten, egész erejüket a nyilvános oktatás- és templomi szolgálatra fordítani, s e mellett magukat, s ha hivatalukban több évek folyta alatt jó sikerrel működtek, egy családot is, a helybeli körülményekhez képest, nyomasztó életgondok nélkül, és egyes községi tagok önkényétől független állapotban tartassák. De ekkor azután kötelesek is, egészen hivataluknak élni; nevezetesen a sekrestyési szolgálatoktól fölmentendők. *) Az ezen mérvessző szerinti minimum megállapítása a tartományi gyűlésektől függ. A már alkalmazott tanítók, kik a népiskolai javított rendszer szellemében alkalmas voltak eléggé tanusítandják, javított fizetést is fognak huzni.

23. §. Hogy a jelenleg működő tanítók nyomasztó sorsa azonnal is könnyebbíttessék, s a további önkimiveléshez erőt és kedvet nyerjenek, évi járandóságuk, a következő számadási év kezdetétől fogva, a falusi mesterekre nézve 200 forintra, tanítóik-, avagy segédjeikre nézve pedig 100 forintra emeltetik; s ezentul városokban egy altanító (segéd) se legyen, ki 200 forintnál csekélyebb fizetést huzna.

24. §. A szolgálatuk további folytatására alkalmatlanokká lett mestereknek, s ezek özvegyei- s árváinak gyámolítására, minden tartományban egy iskolamesteri nyugdpénz-intézet fog fölállítani, mellynek alapját valamennyi tanítók évenkénti befizetései teendik. Minden tanító köteles az abbani részvételre. Ez által az özvegyek- és árváknak, a szegények intézetei s községek általi gyámolítása, miként az eddig létezett, megszorítottást szenvedni nem fog; s általában a községeknek a nyugdíjakhoz járulni tartozása jövöre megállapítván, ennek mennyiségét a tartománygyűlések fogják meghatározni.

25. §. Az anyaiskolák, vagyis kisdedovó-intézetek megvisgált tanítói, a többi népiskolai tanítókkal egyenlőkké tétetnek. (Folyt. köv.)

*) Ezen, a mesterre nézve bizonyosan leghasznosabb szolgálati fölmentetést (melly azonban honunkban, tudunkra el van ugyis a mesteri hivataltól különözve; nem mint Németország több helyein, hol a harangozó tiszti is a tanítói hivattal jár) a „Paed. Wochenblatt” szerkesztője nem látja olly igen szükségesnek, de még csak kívánatosnak sem.